

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU

OPINNÄYTETYÖ

Liikettä kentällä

Kuvailevat verbit futsalin pelitilanteiden kerronnassa

Laura Pietilä

Viittomakielentulkin koulutusohjelma 240 op

Huhtikuu/2012

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU

Viittomakielentulkin koulutusohjelma

TIIVISTELMÄ

Työn tekijä Laura Pietilä	Sivumäärä 46 ja 13 liitesivua
Työn nimi Liikettä kentällä: Kuvailevat verbit futsalin pelitilanteiden kerronnassa	
Ohjaava(t) opettaja(t) Liisa Halkosaari	
Työn tilaaja ja/tai työelämäohjaaja Suomen Viittomakielen Tulkit ry, Heidi Kenttälä	
Tiivistelmä Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää, minkälaisia kuvailevia verbejä käytetään, kun kerrotaan joukkueurheilun pelitilanteista viittomakielellä. Urheilulaji, jonka kautta aihetta tarkasteltiin, oli futsal. Lisäksi tavoitteena oli selvittää, mitä käsimuotoja ja artikulaatioliikkeitä urheilutilanteita kuvaavissa kuvailevissa verbeissä esiintyy. Tutkimusaineisto kerättiin elisitoiden tehdyillä haastatteluilla, eli haastateltavat tuottivat kieltä heille annetun pohjamateriaalin kautta. Haastateltavina oli viisi viittomakielistä futsalin harrastajaa. Haastattelujen perustana toimivat lajin pelitilanteita kuvaavat yhdeksän videoleikettä, joiden pohjalta haastateltavat viittoivat pelin tapahtumista. Varsinaiseksi tutkimuksen kohteeksi rajattiin ne pelitilanteiden viitotut kuvaukset, joissa esiintyi ihmisen liikettä ja toimintaa ilmaisevia kuvailevia verbejä. Aineistosta tutkittiin Takkisen luokittelun mukaisten kolmen käsimuototyyppin ja kolmen artikulaatioliiketyypin esiintymistä. Lisäksi eriteltiin käsimuotojen ja artikulaatioliikkeiden yhdistelmiä sekä esitettiin tilanteita, joissa nämä yhdistelmät olivat yleisiä. Määrällisiä tuloksia on esitetty sanallisesti, taulukoin ja kuvioin. Kuvailevia verbejä on havainnollistettu haastatteluista otettujen pysäytyskuvien avulla. Tutkimushaastattelut löytyvät kokonaisuudessaan työn liitteenä olevalta DVD:ltä. Aineistossa esiintyi Takkisen luokittelun mukaisista käsimuodoista yhtä ja artikulaatioliikkeistä kahta tyyppiä. Käsimuototyypeistä esiintyi ainoastaan kokonaisen kohteen käsimuotoja, joista yleisimmät olivat ihmistä kuvaavat käsimuodot G, V ja W. Artikulaatioliiketyypeistä esiintyi prosessiliikettä ja kontaktiliikettä. Pelitilanteiden luonne vaikutti jonkin verran siihen, milloin kokonaisen kohteen käsimuoto esiintyi prosessiliikkeen ja milloin kontaktiliikkeen kanssa. Viittomakielentulkki tarvitsee kuvailevia verbejä työssään, eikä niiden käyttöä koeta aina helpoksi. Opinnäytetyö tarjoaa tietoa kuvailevista verbeistä liittyen erityisesti sellaisiin tilanteisiin, joissa halutaan kertoa liikkeestä. Lisäksi työ tarjoaa konkreettisia esimerkkejä joukkuepelin tilanteiden ilmaisemiseen viittomakielellä. Työtä voivat hyödyntää kaikki kuvailevista verbeistä ja urheilutilanteiden viittomisesta kiinnostuneet viittomakielen opiskelijat, tulkkiopiskelijat, tulkit ja tulkikouluttajat. Opinnäytetyön tilaajana toimi Suomen Viittomakielen Tulkit ry.	
Asiasanat viittomakieli, viittomat, kielentutkimus, liike	

HUMAK UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES
Name of the Degree Programme

ABSTRACT

Author Laura Pietilä	Number of Pages 46 + 13
Title Movement on the field: The use of depicting verbs in describing futsal games	
Supervisor(s) Liisa Halkosaari	
Subscriber and/or Mentor Finnish Association of Sign Language Interpreters, Heidi Kenttälä	
Abstract The purpose of this thesis was to research the use of depicting verbs when signing about the events of team sport games. The subject was examined via futsal (indoor football). Additionally, this thesis aimed to examine what kind of hand shapes and articulation movements are found in depicting verbs that describe the progression of play. The research material was collected by elicitation interviews, which means that the interviewees produced language based on material given to them. The interviewees comprised of five futsal playing signers. The interviews were conducted by the interviewees signing along to nine video clips showing a game of futsal, describing the events of the game as it progressed. The object of this research was limited to those signed descriptions which included depicting verbs describing human action and movement. The occurrence in the interviews of the three types of hand shapes and articulation movements as classified by Takkinen was examined. Furthermore, different combinations of hand shapes and articulation movements, and situations where these often occur, were analysed. The quantitative results are presented in textual, graphical and figurative formats. Freeze-frames from the interview video clips are used to illustrate depicting verbs. The interviews in their entirety can be watched on the attached DVD. One type of Takkinen's hand shapes and two types of her articulation movements were identified in the research material. The only hand shape type found relates to an entity, of which the most common examples were G, V and W describing a person. The two types of articulation movements that were present in the material were process movement and contact movement. The nature of the action had some impact on whether an entity hand shape occurred with a process movement or a contact movement. Sign language interpreters need depicting verbs in their work, and using them does not always seem to be easy. This thesis offers information on depicting verbs, especially when describing movement. In addition, the study shows concrete examples of how to sign about team sport game events. The study can be utilized by all sign language students, interpreter students, interpreters and educators of interpreters who are interested in depicting verbs and signing about game events. This thesis was requested by the Finnish Association of Sign Language Interpreters.	
Keywords sign language, signs, language research, movement	

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	5
2 KUVAILEVAT VERBIT	6
2.1 Kuvailevien verbien tutkimuksessa käytettyjä termejä	7
2.2 Ikonisuus kuvailevien viittomien taustalla	8
2.3 Kuvailevan verbin rakenne	8
2.4 Takkisen luokittelu	9
2.5 Monikon ilmaisut kuvailevissa viittomissa	11
3 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	12
3.1 Tutkimusaineisto	13
3.2 Haastattelujen pohjana käytetty videomateriaali	13
3.3 Haastattelujen toteutus	14
3.4 Aineiston lajittelu ja muistiin merkitseminen	15
4 TUTKIMUSTULOKSET	17
4.1 Käsimuodot aineistossa	18
4.2 Artikulaatioliike aineistossa	20
4.3. Käsimuotojen ja artikulaatioliikkeiden yhdistelmät	21
4.3.1 Käsimuoto G ja prosessiliike	23
4.3.3 Käsimuoto V ja prosessiliike	29
4.3.4 Käsimuoto V ja kontaktiliike	29
4.3.5 Käsimuoto W ja prosessiliike	30
4.3.6 Käsimuoto W ja kontaktiliike	31
4.3.7 Kokonaisen kohteen osaa kuvaavat käsimuodot	31
4.3.8 Kuvailevien verbien kaltaiset verbit	33
5 TULOSTEN ANALYYSI	35
5.1 Aineistossa esiintyvät käsimuodot ja artikulaatioliikkeet	35
5.2 Artikulaatioliikkeen ja käsimuodon yhdistelmät	37
6 POHDINTA	38
6.1 Tutkimuksen luotettavuus ja tuloksiin vaikuttavat seikat	38
6.2 Työn hyödyllisyys ja jatkotutkimukset	41
LIITTEET	47
Liite 1: Pelaavien joukkueiden suostumuslomake	47
Liite 2: Haastateltavien suostumuslomake	48
Liite 3: Glossit ja suomenkieliset käännökset tilanteiden kuvauksista	49
Liite 4: Glossien merkintätapojen selitykset	57
Liite 5: Viittomatilan paikkojen numerointi	58
Liite 6: Tutkimusaineiston sisältävä DVD	59

1 JOHDANTO

Viittomakielen opiskelijat kohtaavat monia haasteita tutustuessaan suomalaiseen viittomakieleen. Visuaalisen modaliteettinsa vuoksi viittomakielen rakenteeseen liittyy puhutuille kielille vieraita elementtejä. Näitä ovat esimerkiksi kolmiulotteinen tilankäyttö ja elemäisyys. Kielen visuaalisuuteen liittyvät vahvasti myös kuvailevat verbit, joiden avulla voidaan ilmaista liiketilannetta eri tavalla kuin puhutuissa kielissä. (Takkinen 2008, 17–20.) Kuvailevien verbien oppiminen ei ole aina kovin helppoa, minkä olen saanut itsekin todeta nelivuotisen viittomakielentulkkipöytätyön aikana. Myös työelämässä olevat tulkit saattavat kokea kuvailevien verbien käytön joissain tilanteissa haastavaksi.

Lähes takuuvarmoja tilanteita törmätä kuvaileviin verbeihin ovat urheiluun liittyvät tulkkaustilanteet. Takkinen (2008, 20) toteaaakin, että ”Kuvailevat verbit kuvaavat usein liiketilannetta (tai liikkumattomuutta, paikallaan oloa): joku liikkuu itsenäisesti tai joku liikuttaa jotakin kohdetta.” Edellä mainitun ja oman harrastuneisuuteni vuoksi halusin tutkia kuvailevia verbejä urheilutilanteiden avulla. Opinnäytetyössä käytettäväksi urheilulajiksi valikoitui joukkuelaji futsal, joka on kasvattanut suosiotaan myös kuurojen keskuudessa. Futsal muistuttaa pelinä jalkapalloa, mutta eroaa siitä jonkin verran säännöiltään ja siten, että sitä pelataan useimmiten sisätiloissa. Futsalissa on myös vähemmän pelaajia; maalivahdin lisäksi kentällä on vain neljä pelaajaa. (Suomen Palloliitto - Itä-Suomen piiri, 2003.)

Työn tarkastelun kohteena ei ole futsal urheilulajina, vaan se, miten pelitilanteiden kulusta ja pelaajien liikkumisesta voidaan kertoa viittomakielellä. Valitsin tarkoituksella joukkuelajin, sillä se antoi mahdollisuuden käyttää aineiston hankinnassa tilanteita, joissa on eri määriä pelaajia. Tavoitteeni oli selvittää näiden tilanteiden kautta, minkälaisia kuvailevia verbejä käytetään, kun futsal-pelin kulusta kerrotaan suomalaisella viittomakielellä. Tutkin myös sitä, mitä Takkinen (2008) luokittelun mukaisia käsimuototyyppisiä ja artikulaatioliiketyyppejä, sekä näiden yhdistelmiä aineistossa esiintyy. Tarkastelen edellä mainittuja asioita hyvin käytännönläheisesti ja konkreettisten esimerkkien avulla, enkä niinkään tiukan kielitieteellisestä näkökulmasta.

Futsal-aiheista viitottua materiaalia ei ollut valmiina saatavilla, joten aineisto oli hankittava erikseen opinnäytetyötä varten. Haastattelin viittä viittomakielistä henkilöä käyttäen elisitoiden tehtyjä haastatteluita tutkimusmenetelmänä. Tämä tarkoittaa sitä, että haastatteluja ei toteutettu kyselemällä tai keskustelemalla, vaan haastateltavat tuottivat kieltä heille antamani videomateriaalin pohjalta. Tutkimukseni on laadullinen, sillä kuten Hirsjärvi, Remes ja Sajavaara (2008, 176–177) toteavat, ei muutaman haastattelun perusteella ole mahdollista, eikä myöskään tarkoituksenmukaista yleistää tuloksia. Laadullisen tutkimuksen kautta pyritään ymmärtämään haastateltavien henkilöiden kielenkäyttöä. Taustalla on kuitenkin ajatus siitä, että pienestä otannasta on mahdollista löytää ilmiön kannalta merkittäviä piirteitä, jotka toistuvat usein myös yleisellä tasolla. (mt., 176–177.)

Viittomakielentulkinnin työhön kuuluu silloin tällöin erilaisten urheilutilanteiden tulkkaminen, esimerkiksi asiakkaan harrastuksen parissa (Hynynen & Pyörre & Roslöf 2003, 135). Tarkoituksena on, että tutkimus tarjoaa vaihtoehtoja siihen, miten kuvailevia verbejä voidaan käyttää kuvaamaan erityisesti ihmisen liikkumista joukkuepelin tilanteessa. Urheilu ei ole toki ainoa aihealue, jonka tulkkauksessa tarvitaan kuvailevia verbejä tai ihmisen liikkumiseen liittyviä ilmaisuja. Lukija voi soveltaa työni tuloksia myös muunlaisten liiketilanteiden kuvaamisessa ja oppia lisää kuvailevista verbeistä. Kirjallisen työn liitteenä oleva DVD sisältää viitotun haastattelumateriaalin. Työn tilaajana toimii Suomen Viittomakielen Tulkit ry. Tilaajan kautta opinnäytetyö ja DVD ovat konkreettisesti viittomakielentulkkin saavilla.

2 KUVAILEVAT VERBIT

Viittomakielen leksikko, eli viittomisto, voidaan jakaa kahdenlaisiin viittomiin. Leksikaalistuneet, toisin sanoen vakiintuneet viittomat, omaavat kiinteän perusmuodon ja niitä voidaan kuvata sanakirjassa. Leksikaalistumattomat eli vakiintumattomat viittomat sen sijaan ovat muodoltaan niin vaihtelevia ja tilanteeseen sidottuja, ettei niitä ole mahdollista koota sanakirjaan. (Jantunen 2003, 76; Takkinen 2008, 18; Takkinen 2010, 102–103.) Keskityn opinnäytetyössäni käsittelemään vakiintumattomiin viittomiin kuuluvia kuvailevia verbejä, joista tutkijat ovat käyttäneet erilaisia termejä. Esittelen niistä muutamia seuraavassa kappaleessa. Käytän itse Takkisen (2008) artikkelin

”Kuvailevat verbit suomalaisessa viittomakielessä” mukaan termiä kuvailevat verbit. Artikkelissa käytetty sanasto on helposti ymmärrettävää ja ajankohtaisia suomalaisen viittomakielen tutkimuksessa, mikä toivottavasti helpottaa työni lukemista. Esittelen myöhemmin tässä luvussa myös Takkisen (2008) artikkelissaan käyttämän luokittelun kuvailevien verbien käsimuodoista ja artikulaatioliikkeistä.

2.1 Kuvailevien verbien tutkimuksessa käytettyjä termejä

Kuvailevia verbejä on tutkittu eri viittomakielissä melko paljon. Keskityn tässä opin- näytetyössä suomalaisen viittomakielen ja muutamien muiden viittomakielten tutki- muksissa käytettyihin termeihin. Keskikuru (2002) on tehnyt Humanistisessa ammat- tikorkeakoulussa kuvailevia verbejä käsittelevän opinnäytetyön, jossa hän on käyttä- nyt nimitystä polysynteettiset viittomat. Kuvailevien verbien yhteydessä puhutaan usein myös klassifikaattoreista. Tämä puhuttujen kielten yhteydessä käytetty termi on jakanut tutkijoiden mielipiteitä siinä, soveltuuko se käytettäväksi samalla tavalla viitot- tujen kielten tutkimuksessa (Takkinen 2008, 19). En ota tutkimuksessani kantaa klassifikaattori-termin oikeellisuuteen, vaan käytän selkeyden vuoksi Takkisen (2008) artikkelin mukaan nimitystä käsimuoto.

Suomalaisen viittomakielen tutkimuksessa ja opetusmateriaalissa on käytetty kuvai- levista verbeistä jonkin verran termiä polysynteettiset viittomat. Kyseistä termiä käyt- tävät muun muassa artikkelissaan Takkinen (1998), viittoman rakenteesta kirjoittanut Savolainen (2000) ja Jantunen (2003) suomalaisen viittomakielen rakennetta käsitte- levässä teoksessaan. Takkinen (2005) mainitsee polysynteettiset viittomat myös myöhemmässä tutkimuksessaan, mutta kutsuu niitä samalla produktiivisiksi viittomik- si. Myös ruotsalaista viittomakieltä tutkinut Wallin (1994) käyttää termiä polysynteetti- set viittomat (*polysyntetiska tecken*).

Nimitystä kuvailevat verbit on käytetty sekä Suomessa, että muualla maailmalla. Termi kuvailevat verbit (*depicting verbs*) esiintyy Takkisen (2008) artikkelin lisäksi muun muassa amerikkalaista viittomakieltä tutkineen Liddellin (2003) sekä australia- laista viittomakieltä tutkineiden Johnston & Schembrin (2007) kirjoituksissa. Myös termi kuvailevat viittomat esiintyy Takkisen (2010) kirjoituksessa.

2.2 Ikonisuus kuvailevien viittomien taustalla

Sekä viitotuissa että puhutuissa kielissä esiintyy ikonisuutta (Liddell 2002, 65; Rissanen 2006, 36). Ikonisuudella tarkoitetaan kielistä puhuttaessa kuvanomaisuutta, sitä että kielen ilmaus muistuttaa puheenaihetta (Rissanen 1985, 16; Savolainen 2000, 172; Rissanen 2006, 29). Puhutuissa kielissä ikonisuus esiintyy puheenaiheen ääntä tai ylipäänsä ääntä jäljittelevinä sanoina. Viittomakielissä ikonisuus on huomattavammin esillä niiden visuaalisuuden vuoksi. Puheenaiheissamme esiintyy enemmän visuaalisesti kuvailtavissa olevia kohteita, kuin äänen perusteella kuvailtavia kohteita. (Liddell 2002, 65.) Ikonisuus on osa viittomakielen rakennetta, ja sitä säätelevät omat kieliopilliset sääntönsä (Rissanen 2000, 166; Rissanen 2006, 29).

Tutkin työssäni kuvailevia verbejä, joissa ikonisuus näkyy selvemmin, kuin kiinteissä viittomissa. Joskus kuvaileva verbi yleistyy kuurojen käytössä niin, että siitä tulee vakiintunut viittoma. Tällöin viittoman ikonisuus ei ole enää yhtä näkyvää. (Savolainen 2000, 172.) Kuvailevilla verbeillä voidaan kuvata kokonaista kohdetta, kuten ihmistä, tai kohteen jotakin osaa, esimerkiksi ihmisen jalkoja. Molemmat edellä mainitut kielen ilmaisut voidaan katsoa ikonisuudeksi, kuten Australian viittomakieltä tutkivat Johnston ja Schembri (2007, 236) toteavat.

2.3 Kuvailevan verbin rakenne

Sekä vakiintuneet viittomat että vakiintumattomat viittomat, mukaan lukien kuvailevat verbit, koostuvat samoista rakenneyksiköistä. Niitä ovat käsimuoto, liike, paikka, orientaatio ja ei-manuaalinen parametri. Kuvailevilla verbeillä ei ole leksikaalistuneiden viittomien tavoin sellaista perusmuotoa, jonka viittoja voisi tuottaa ilman kontekstia, lauseesta erillään. (Takkinen 2010, 102–103.) Sen sijaan kuvailevat verbit rakentuvat osittain käyttötilanteen ja viittojan näkökulman mukaan (Johnston & Schembri 2007, 165–166; Takkinen 2008, 18; Takkinen 2010, 103). Takkinen (2010, 103) mukaan kuvailevat viittomat ”ilmaisevat puheena olevan kohteen liikettä tai toimintaa, olemassaoloa tai sijaintia, käsittelyä tai visuo-geometrisia tai muita fysikaalisia ominaisuuksia (kuten koko, muoto tai koostumus) ja avaruudellista sijaintia, kahden eri kohteen spatiaalista suhdetta tai sen muutosta”.

Toisin kuin kiinteissä viittomissa, kuvailevassa verbissä jokainen rakenneyksikkö voi tuoda viittomaan merkityssisältöä. Viittoman käsimuoto voi edustaa puheenaihetta, sen fysikaalisia ominaisuuksia tai siihen tarttumista. Liike voi kuvata kohteen liikkumista tai olemista jossain sekä esimerkiksi kohteen muotoa ja pintaa. Käden orientaatio kertoo kohteen asennosta, siitä miten päin esimerkiksi kirja on hyllyssä. Eimanuaalinen osa voi antaa täsmentävää tietoa esimerkiksi kohteen olemuksesta. Valitsemallaan paikalla viittomatilassa viittoja voi ilmaista kohteen sijaintia sekä useamman kohteen sijaintia suhteessa toisiinsa. (Jantunen 2003, 72–76; Takkinen 2008; Takkinen 2010, 106–107.) Käyttäessään kuvailevia verbejä viittoja käyttää avaruudellista tilaa hyödykseen. Tila toimii ikään kuin karttana, minne viittoja voi paikantaa erilaisia kohteita ja näin kertoa niistä. (Johnston & Schembri 2007, 165.) Näistä rakenneyksiköistä käsimuoto ja liike ovat erityisen olennaisia (Takkinen 2008, 24; Takkinen 2010, 105). Keskityn niiden tarkasteluun opinnäytetyössäni.

Tuoreissa suomalaisen viittomakieleen liittyvissä julkaisuissa sekä Takkinen (2008, 2010) että Jantunen (2010a, 2010b) esittävät, että kuvailevat verbit sisältävät sekä kieliopillisia, eli morfemaattisia, että ei-kieliopillisia, elemäisiä elementtejä. Varioinnistaan huolimatta kuvailevia verbejä, sekä erityisesti käsimuodon ja liikkeen yhdistelmiä, ohjaavat kieliopilliset säännöt. Takkinen (2008) nimittää kuvailevan verbin liikettä artikulaatioliikkeeksi. Hän jakaa kuvailevien verbien artikulaatioliikkeet sekä käsimuodot ryhmiin, joiden yhdistelmät on myös selvitetty artikkelissa. Esittelen Takkisen luokittelun seuraavaksi.

2.4 Takkisen luokittelu

Takkisen (2008) luokittelussa sekä kuvailevien verbien käsimuodot että artikulaatioliikkeet jakautuvat kolmeen ryhmään. Takkinen selvittää minkä ryhmän käsimuoto ja minkä ryhmän artikulaatioliike voivat esiintyä yhdessä. Viittomakielissä esiintyviä verbejä ja kuvailevia verbejä on luokiteltu monin eri tavoin, ja Takkinen mainitseekin artikkelissaan, että hänen luokittelunsa sopii hyvin kielenopetukseen (Takkinen 2008, 21).

Käsimuodot jakautuvat seuraavasti: kokonaista kohdetta kuvaava käsimuoto, käsittelykäsimuoto sekä muotoa ja kokoa piirtävä käsimuoto. Kokonaisen kohteen käsimuoto kuvaa nimensä mukaisesti kokonaista kohdetta, esimerkiksi ihmistä tai lentokonetta. (Takkinen 2008, 24.) Myös kohteen jotain osaa esittävä käsimuoto, esimerkiksi ihmisen päätä kuvaava nyrkkikäsimuoto, on kokonaisen kohteen käsimuoto (Takkinen 2010, 106). Kokonaisen kohteen käsimuoto kuvaa usein kohteen jotain fysikaalista ominaisuutta. Viittoja voi käyttää samasta kohteesta useampaa eri käsimuotoa riippuen siitä, mitä hän haluaa korostaa tilanteessa (Johnston & Schembri 2007, 172; Takkinen 2008, 26.) Esimerkiksi kuvatessaan ihmisen liikkumista paikasta toiseen, voi viittoja ensin käyttää eteenpäin liikkuvaa pystyssä olevaa käsimuotoa G kuvaamaan henkilöä. Tämän jälkeen hän voi kertoa saman eri näkökulmasta käyttämällä molempien käsien alaspäin orientoituneita G-käsimuotoja kuvaamaan juoksevia jalkoja. (Johnston & Schembri 2007, 172.) Käsittelykäsimuoto kuvaa sitä, miten kohteeseen tartutaan ja miten sitä kosketaan. Esimerkiksi käsimuodolla F viittoja voi kuvata puun lehden nostamista maasta. Muotoa ja kokoa piirtävä käsimuoto kuvailee liikkeen avulla kohteen, esimerkiksi järvenpinnan, muotoa. (Takkinen 2008, 24–29.)

Takkinen (2008) on jakanut myös artikulaatioliikkeen kolmeen ryhmään: prosessiliike, kontaktiliike sekä kohdetta kuvaileva liike. Prosessiliike kuvaa kohteen liikkumista, kuten auton kulkemista eteenpäin. Kontaktiliike kuvaa lyhyellä, nopeasti pysähtyvällä liikkeellä kohteen olemassaoloa tai sijaintia jossain. Kohdetta kuvaileva liike kertoo kohteen muodosta tai muista ulkoisista ominaisuuksista. Kaksi viimeksi mainittua eivät siis ilmaise puheenaiheena olevan kohteen varsinaista liikkumista. (Takkinen 2008, 26–27.)

Kaikki käsimuototyypit eivät voi esiintyä kaikkien artikulaatioliikkeiden kanssa. Kokonaista kohdetta kuvaava käsimuoto on ainoa käsimuodoista, joka voi yhdistyä minkä tahansa liiketyypin kanssa. Esimerkiksi autoa kuvaava kokonaisen kohteen käsimuoto B voi kuvata autoa ajamassa mäkeä ylös, jolloin kyseessä on prosessiliike. Samalla käsimuodolla tehty lyhyt, nopeasti pysähtyvä liike on kontaktiliike, joka ilmaisee auton olemassaoloa jossakin paikassa. Kun viittoja haluaa ilmaista autoja olevan rivi-kaupalla, voi hän käyttää kohdetta kuvailevaa liikettä ja kuvailla samalla käsimuodolla yhtenäistä autojen riviä. Käsittelykäsimuoto voi yhdistyä ainoastaan prosessiliikkeen kanssa siten, että esimerkiksi S-käsimuoto kuvastaa kassin kantamista. Muotoa ja

kokoa piirtävä liike yhdistyy kohdetta kuvailevaan liikkeeseen. Esimerkiksi C-käsimuodolla voidaan kuvailla ovenpielessä olevia listoja. (Takkinen 2008, 27–29.)

2.5 Monikon ilmaisut kuvailevissa viittomissa

Viittomakielessä monikkoa tai kohteiden lukumäärää voidaan ilmaista monin eri tavoin, ja samassa lauseessa saattaa esiintyä useampi monikon ilmaisu. Viittoja voi käyttää muun muassa lukuviittomia, useutta ilmaisevia viittomia ja osoituksia. Joskus vain lauseyhteys tai viittojan käyttämä verbi paljastaa kohteiden lukumäärän. (Vivolin-Karén & Alanne 2004, 67–73.) Kuten puhutuissakin kielissä, voivat myös viittomakielessä pronominit tai lauseessa mainitut henkilöiden nimet kertoa kohteiden lukumäärästä. Monisuuntaiset verbit, kuten viittoma ANTAA, voivat sisältää osallistujien lukumäärän siten, että viittoma suunnataan useampaan eri paikkaan. Tällöin viestin vastaanottaja näkee kuka on antaja ja kuka vastaanottaja. (Rissanen 1985.) Varsinkin kahdesta henkilöstä kertovassa tekstissä on yleistä näkökulman vaihto, jossa viittoja voi kehon, pään ja katseen suunnalla ilmaista minkä henkilön roolissa hän milloinkin on (Rissanen 2000, 154). Seuraavaksi kerron, miten lukumäärä voi ilmetä kuvailevissa verbeissä.

Viittoja voi ilmaista kohteiden lukumäärän kuvailevien verbien yhteydessä käyttämättä varsinaista lukuviittomaa. Kuvailevassa tekstissä viittoja voi paikantaa viittomatiilaan yhden tai useamman kohteen, kuten Takkinen (2008) osoittaa. Viittoja voi toistaa kokonaisen kohteen käsimuodolla tehdyn viittoman useassa kohdassa viittomatiilaa ilmaisten näin kohteiden määrän. Viittoja voi myös käyttää kaksikätsisyyttä ilmaisemaan normaalisti yhdellä kädellä tehtävän viittoman monikkoa. Kun yhden käden viittoma, esimerkiksi käsimuodon G kuvaama eteenpäin liikkuva ihminen, tehdäänkin kahdella kädellä, kerrotaan kahdesta liikkuvasta ihmisestä. Käyttämällä kahta kättä viittoja voi myös ilmaista kohteiden sijaintia suhteessa toisiinsa, jolloin usein taustakohde paikannetaan tilaan ensin ja pääosassa oleva kohde vasta sen jälkeen. (Takkinen 2008, 27–30.)

Suomalaisessa viittomakielessä muun muassa ajanjaksoista puhuttaessa saatetaan mainita inkorporointi. Tällä tarkoitetaan esimerkiksi kuukausien tai vuosien lukumäärän sisällyttämistä viittomaan, jossa käytetään sorminumeroa viittoman peruskäsi-

muodon tilalla. (Jantunen 2003, 62–64.) Rissanen (1985) mainitsee inkorporoinnin myös kuvailevien verbien yhteydessä. Kuvailevissa verbeissä käsimuoto, Rissanen (1985) sanoin luokanosoitin, voi edustaa kohteen lukumäärää. Esimerkiksi käsimuotona toimiva numero 4 voi kuvastaa neljää pystyasennossa olevaa ihmistä. (Rissanen 1985.) Kyseinen käsimuoto kuvaa kokonaista kohdetta. Viittoja voi ilmaista prosessiiliikkeellä kohteen liikkumista jonnekin tai kontaktiliikkeellä kohteen olemassa oloa jossakin. Samanlaiseen ajatukseen viittaa Takkinen (2008, 21), jonka mukaan käsimuodossa esiintyvien sormien määrä tai viittoman kaksikäisyys voivat esittää ikonisesti kohteen lukumäärää.

3 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Saadakseni vastauksia tutkimuskysymyksiini, minun tuli kerätä sellaista aineistoa, jossa pääsen käsiksi viittomakieltä käyttävien henkilöiden kielenkäyttöön. Tutkimuskysymykseni ovat:

- Minkälaisia kuvailevia verbejä käytetään, kun viitotaan futsalin pelitilanteista?
 - o Mitä käsimuotoja kyseisissä kuvailevissa verbeissä esiintyy?
 - o Mitä artikulaatioliikkeitä kyseisissä kuvailevissa verbeissä esiintyy?
 - o Kuinka aineistossa esiintyvät käsimuodot ja artikulaatioliikkeet yhdistyvät pelitilanteiden kerronnassa?

Tarvitsin videoitua materiaalia analysoitavaksi, joten perinteinen kyselytutkimus tai haastattelu ei tullut kyseeseen. Käytin hyväkseni laadullisen tutkimuksen tekijän vappautta, ja muokkasin itselleni menetelmän, joka sopi parhaiten tavoitteisiini (Hirsjärvi ym. 2008, 161). Tutkimusmenetelmäni poikkesi perinteisestä haastattelusta siten, etten ollut juurikaan haastateltavien kanssa vuorovaikutuksessa. Haastateltavat saivat vapaasti kertoa pelitilanteista, jotka he näkivät järjestyksessä tietokoneelta. Sanoisinkin, että tutkimusmenetelmäni oli eräänlainen elisitoiden tehty haastattelu, jossa videoleikkeet toimivat elisitoinnin välineinä kannustaen haastateltavaa tuottamaan uutta tietoa. Valokuvien ja videoiden avulla tehtyä elisitointia on käytetty tutkimuksissa, joissa on haluttu kerätä tutkimusaineistoa muutoin kuin vain sanallisen viestinnän avulla (Harper 2002, 13–14).

3.1 Tutkimusaineisto

Tutkimusaineistoni koostui viiden viittomakielisen henkilön haastatteluista. Haastateltavat olivat 18–29-vuotiaita miehiä, jotka kaikki harrastavat futsalia. Opinnäytetyön puitteissa tehtävä tutkimus on melko pienimuotoista ja valitsin kohderyhmän tarkoituksella siten, että haastateltavat olivat samaa sukupuolta, suunnilleen samaa ikäluokkaa ja heillä oli kokemusta haastatteluissa käsiteltävästä aiheesta, eli futsalista. Laadulliselle tutkimukselle on tyypillistä, että kohdejoukko valitaan tarkoituksenmukaisesti (Hirsjärvi ym. 2008, 160). Tämä takasi suuremman todennäköisyyden yhtäläisyyksien löytämiseen tutkimusaineistosta. Jos olisin haastatellut satunnaisesti futsalin harrastajia ja lajista tietämättömiä henkilöitä, olisivat tulokset voineet olla hyvin hajanaisia. Yhtenäisellä kohderyhmällä pyrin myös rajoittamaan haastateltavien välillä aina esiintyvää kielen vaihtelua, johon vaikuttavat muun muassa kielenkäyttäjän tausta, ikä ja käyttötilanne (Jantunen 2003, 15).

Kohdehenkilöt oli mahdollisesti myös helpompi saada mukaan tutkimukseen, kun haastattelun aihe oli heille entuudestaan tuttu ja he olivat tottuneet viittomaan siitä. Liddell (2003, 272) on tehnyt hieman samanlaisia havaintoja pyydettyään viittomakielisiä henkilöitä kuvailemaan heille entuudestaan tuntematonta aihetta; henkilöt eivät yksinkertaisesti tunteneet aiheeseen liittyvää teknistä sanastoa, eivätkä siten osanneet myöskään kertoa siitä kuvailevien verbien tai muiden viittomien avulla. (Liddell 2003, 272.)

3.2 Haastattelujen pohjana käytetty videomateriaali

Halusin käyttää haastatteluissani pohjana mahdollisimman autenttista materiaalia, joten päätin näyttää haastateltaville videoita. Elävässä kuvassa liiketilanteen luonne näkyy hyvin. Tekijänoikeussyistä kuvasin videomateriaalin itse ja käytin samalla hyväkseni tilaisuuden tutustua lajiin tarkemmin kuurojen futsalin SM-turnauksessa Helsingissä syyskuussa 2011. Julkisissa tiloissa ihmisten ja tapahtumien kuvaaminen ja tallentaminen on sallittua, kunhan tilanne ei aseta kuvattuja henkilöitä epäedulliseen

tai haitalliseen valoon (Toikkanen & Oksanen 2011, 91). Pyysin molemmilta pelaavilta joukkueilta luvat kuvaamiseen ja tallenteiden käyttämiseen työssäni (Liite 1).

Valikoin turnauksessa kuvaamastani pelistä yhdeksän tilannetta, jotka editoin erilliseksi videoleikkeiksi. Pyrin leikkaamaan nauhalta erilaisia tilanteita niihin osallistuvien pelaajien lukumäärän mukaan. Leikkeissä esiintyvien pelaajien lukumäärän oli tarkoitus kasvaa järjestyksessä niin, että 1. ja 2. tilanteissa on kuvattu yhden pelaajan liikkumista, 3. ja 4. tilanteissa kahden pelaajan liikkumista, 5. ja 6. tilanteissa kolmen pelaajan liikkumista, 7. ja 8. tilanteissa neljän pelaajan liikkumista ja 9. tilanteessa viiden pelaajan liikkumista. Videota oli kuitenkin vaikea rajata niin, että siinä esiintyisivät vain tilanteessa mukana olevat henkilöt. Esimerkiksi tilanteessa, jossa yksi henkilö kuljettaa palloa, näkyy taustalla useampi pelaaja juoksemassa tai tekemässä jotain muuta. Jäi lopulta haastateltavan valinnaksi, sisällyttikö hän kaikki videolla näkyvät pelaajat viittomaansa tapahtumaan, vai jättikö hän osan huomioimatta ja keskittyi näennäisesti eniten toiminnassa oleviin pelaajiin.

Videoleikkeet sisältävät erilaisia tilanteita, enkä ole eritellyt esimerkiksi sitä, kumman joukkueen pelaajia tilanteissa esiintyy. Valitsin leikkeet paitsi pelaajien lukumäärän mukaan, myös sen mukaan, onko kyseessä joukkueen kesken tapahtuva syöttelytilanne, vai vastustajan kanssa käytävä hyökkäys-, puolustus- tai kamppailutilanne. Kahdesta saman pelaajalukumäärän käsittävistä leikkeistä ensimmäisessä esiintyy aina jonkinlainen syöttelytilanne ja toisessa jonkinlainen kamppailutilanne vastustajan kanssa. Viimeisessä leikkeessä on yksittäinen hyökkäystilanne. Jotta tilanteet eivät olisi liian erilaisia keskenään, jätin maalivahdin toiminnan kokonaan aineiston ulkopuolelle.

3.3 Haastattelujen toteutus

Toteutin haastattelut lokakuussa 2011. Suunnitelmana oli, että ottaisin yhteyttä muutama viittomakieliseen, futsalia pelaavaan miespuoliseen henkilöön ja pyytäisin heitä haastateltaviksi. Ensimmäinen haastattelu toteutui edellä mainitulla tavalla. Useampien kuurojen futsalin harrastajien etsiminen olisi vaatinut paljon aikaa ja tapaamisten sopiminen olisi voinut olla haasteellista. Tämän vuoksi päätin mennä kuurojen futsal-harjoituksiin tekemään loput haastattelut. Toteutin siis neljä muuta haas-

tattelu Helsingin Kuurojen Urheiluseura HERO ry:n harjoituksissa, missä useampi futsalin harrastaja oli helposti tavoitettavissa kerralla, eikä aikatauluista tai haastattelutiloista tarvinnut sopia erikseen.

Pyysin henkilöt yksi kerrallaan haastateltavaksi kertomatta heille tutkimukseni tavoitteita. Koska kaikki harjoituksissa paikalla olijat olivat viittomakielentaitoisia ja lajin harrastajia, ei minun tarvinnut miettiä haastateltavia valitessani muuta, kuin että henkilöt olisivat miehiä. Aluksi kerroin haastateltavalle mitä toivon hänen tekevän ja minhin toivoin häneltä suostumusta. Jokainen haastateltava allekirjoitti lupalomakkeen, jossa he suostuivat siihen, että nauhoitan heidän viittomisensa ja voin julkaista materiaalia opinnäytetyöhöni liitettynä (Liite 2). Varmistin suostumukset haastattelujen tallentamiseen DVD:lle vielä myöhemmin sähköpostitse. Haastateltava katsoi tietokoneelta aina yhden videoleikkeen kerrallaan ja viitto sen jälkeen vapaasti videon tapahtumat kameralle. En esittänyt haastattelun aikana haastateltaville mitään kysymyksiä. Näin sain pidettyä haastattelutilanteet yhtenäisinä ja pystyin noudattamaan johdonmukaisuuden periaatetta (Juujärvi & Myyry & Pessa 2007, 107–108). Videoleikkeiden järjestys oli sellainen, että ensimmäisenä katsottiin yhden henkilön muodostama liiketilanne ja viimeisenä viiden henkilön muodostama tilanne. Videoleikkeen sai katsoa halutessaan useamman kerran.

3.4 Aineiston lajittelu ja muistiin merkitseminen

Tutkimusaineistoni koostuu haastatteluista, joissa viisi viittomakielistä henkilöä kuvaillee kukin yhdeksän eri pelitilanteen tapahtumia. Yhteensä erillisiä pelitilanteiden kuvauksia tuli siis 45, joita kutsun tästä eteenpäin myös videoleikkeiksi. Aineisto on luokiteltu pohjana käytettävien pelitilanteiden mukaan. Pelitilanteet on nimetty numeroilla 1–9 ja haastateltavat kirjaimilla A, B, C, D ja E. Eli videoleikkeet on nimetty seuraavan esimerkin tavoin: Tilanne 1: Haastateltava A. Tämä tarkoittaa, että haastateltava A viitto ensimmäisen pelitilanteen tapahtumat kyseisellä leikkeellä. Päädyin jaottelemaan aineiston pelitilanteiden mukaan siksi, että näin voin helposti tarkastella jokaisen haastateltavan versiota samasta pelitilanteesta. Viittomista on helpompi ymmärtää, kun tietää mistä tilanteesta se kertoo ja pystyy katsomaan myös toisen viittojan version samasta tilanteesta. Toinen vaihtoehto olisi voinut olla aineiston jakaminen haastateltavan mukaan niin, että olisin tarkastellut aina yhden haastatelta-

van viittomia yhdeksää leikettä kerrallaan. En halunnut kuitenkaan käyttää tätä tapaa, sillä tarkoitukseni ei ole nostaa esille haastateltavien välisiä eroja tai tehdä päätelmiä heidän viittomistyylistään.

Olen glossannut tutkimusaineistoni kirjalliseen muotoon, jotta tulosten tarkastelu sekä yhtäläisyyksien ja erojen löytäminen olisi helpompaa. Opinnäytetyön liitteenä on glossit ja suomenkieliset käännökset niistä haastattelujen osista, jotka olen rajannut tutkimuksen kohteeksi (Liite 3). Glossit ovat kirjoitetun kielen sanoja, joita käytetään kuvaamaan yksittäisten viittomien käännettyjä merkityksiä (Mesch 2010, 44).

Kuvailevien verbien glossaaminen on melko haastavaa. Aineistoni sisältää melko vähän perusmuodon omaavia viittomia, ja suomenkielen sanoihin on vaikea sisällyttää kaikki kuvailevan verbin sisältämä tieto. Glosseja voi tehdä monella eri tavalla. Olen ottanut hieman mallia Liddellin (2003) tavasta glossata kuvailevia verbejä. Olen muutellut sitä ja pohtinut erityisesti minun työhöni sopivia glossausratkaisuja ja merkintätapoja (Liite 4). Hyödynnän paikan merkitsemisessä Rissasen (1985, 18) mallia, jossa viittomatila on jaettu numeroilla 1–8 nimettyihin osiin (Liite 5). Käytän paikannumeroita ilmaisemaan kuvailevien verbien sijaintia sekä liikkeiden ja osoitusten suuntia. Prosessiliikkeen yhteydessä esimerkiksi glossi LIIKKUU-ETEENPÄIN-1-2 ilmaisee kohteen liikkuvan viittomatilassa alueelta yksi alueelle kaksi, eli viittojasta pois päin. Kun kyseessä on kontaktiliike, voidaan kohteen olemista paikassa 1 ilmaista glossilla ON-1.

Edestäpäin kuvatun viittomisen tarkka kolmiulotteinen hahmottaminen on välillä vaikeaa, joten merkitsemäni paikat ovat suuntaa antavia. Glosseihini ei ole merkitty erikseen ei-manuaalista osaa, sillä keskityn tarkastelemaan manuaalisesti tuotettuja viittoman osia. Viittoman orientaatiota ei ole yleensä tapana glossata, enkä itsekään ole merkinnyt sitä ylös. Orientaation voi kuitenkin päätellä usein lauseyhteydestä ja glossista ilmenevästä liikkeen suunnasta. Kuvailevan verbin käsimuoto tulee ilmi viittoman edelle lisätystä isosta kirjaimesta. Käsimuodot ovat muun muassa Rissasen (1985) teoksessaan käyttämät, ja ne on kuvattu tarkemmin tutkimustuloksissa. Lisäksi käytän käsimuodon yhteydessä oikean ja vasemman käden merkitsemiseen kirjaimia ok ja vk niissä lauseissa, joissa viittoja käyttää aktiivisesti molempia käsiään.

4 TUTKIMUSTULOKSET

Tutkin kuvailevia viittomia ja nimenomaan niitä, jotka ilmaisevat ihmisen olemista tai liikkumista. Tämän vuoksi karsin sellaiset leikkeet pois, jotka eivät sisältäneet ihmisen toimintaan liittyviä kuvailevia verbejä. Aineiston ulkopuolelle jätetyt videoleikkeet sisälsivät muun muassa kiinteitä viittomia ja monisuuntaisia verbejä. Karsimisen jälkeen 45 videoleikkeestä jäljelle jäi 27, jotka kaikki sisältävät ihmisen toimintaa kuvailevia verbejä, mutta toki myös kiinteitä ja monisuuntaisia viittomia. Tästä eteenpäin viittaan nimenomaan ihmisen toimintaa kuvaaviin viittomiin, kun puhun kuvailevista verbeistä.

Kuvailevien verbien määrää aineistossa on vaikea laskea, sillä ne eivät ole aina tarkkarajaisia. On usein katsojan tulkittavissa näkeekö hän esimerkiksi kahdella kädellä viitotussa lauseessa yhden vai useamman kuvailevan verbin. Siksi en tarkastele verbejä niiden yhteenlasketun lukumäärän perusteella, vaan sen mukaan, monessako eri leikkeessä ja monenko eri viittojan viittomana niitä esiintyy. Joidenkin tilanteiden kuvailuun haastateltavat käyttävät enemmän ja toisiin vähemmän kuvailevia verbejä. Jokaista yhdeksää tilannetta kohti löytyi kuitenkin aina vähintään yksi haastateltava, joka käytti siinä kuvailevia verbejä. Tutkin kuvailevista verbeistä erityisesti käsimuotoa ja artikulaatioliikettä, joiden analysoimisessa olen käyttänyt apuna teoriaosuudessa esiteltyä Takkisen (2008) luokittelua. Alla oleva taulukko 1 kuvaa sitä, miten kuvailevien verbien käyttö vaihteli haastateltavasta ja kuvailtavasta pelitilanteesta riippuen. Eniten kuvailevia verbejä käytettiin tilanteiden 2 ja 4 kuvauksissa ja vähintään tilanteen 6 kuvauksessa. Kuvailevia verbejä eniten käytti haastateltava E ja vähintään haastateltava B.

TAULUKKO 1. Kuvailevien verbien esiintyminen haastatteluissa

	Tilanne 1	Tilanne 2	Tilanne 3	Tilanne 4	Tilanne 5	Tilanne 6	Tilanne 7	Tilanne 8	Tilanne 9
Haastateltava A	X	X	X	X			X	X	X
Haastateltava B		X		X					
Haastateltava C	X	X	X	X	X			X	X
Haastateltava D		X		X					X
Haastateltava E		X	X	X	X	X	X	X	X
Yhteensä*	2	5	3	5	2	1	2	3	4

* Tilanteessa kuvailevia verbejä käyttäneiden haastateltavien lukumäärä yhteensä

4.1 Käsimuodot aineistossa

Tutkimusaineistoni jokaisessa 27 videoleikkeessä esiintyy kokonaista kohdetta kuvaava käsimuoto kuvailevien verbien yhteydessä. Haastateltavat eivät käyttäneet lainkaan käsittelykäsimuotoa tai muotoa ja kokoa piirtävää käsimuotoa kertoessaan pelitilanteista. Esittelen seuraavaksi kaikki aineistossa esiintyvät kokonaisen kohteen käsimuodot ja niistä käytetyt glossit. Käsimuodot on kuvattu sillä tavalla, kun ne esiintyvät tämän tutkimuksen aineistossa.

Käsimuoto G: Pystyssä oleva, suoraksi ojennettu etusormi kuvaa pystyasennossa paikallaan olevaa tai liikkuvaa ihmistä. Orientoituu sen mukaan, minne kohteena ole-

van ihmisen liike suuntautuu, niin että sormen kämmenpuoli edustaa ihmisen etuosaa ja kasvojen suuntaa.

Glossi: G-HENKILÖ

Käsimuoto V: Pystyssä olevat, suoraksi ojennetut etusormi ja keskisormi kuvaavat kahta pystyasennossa olevaa ihmistä, jotka voivat olla paikallaan tai liikkua yhdessä. Viittoma orientoituu edellisen tavoin sen mukaan, minne kohteen ihmiset ovat suuntautuneet liikkumaan tai katsomaan.

Glossi: V-KAKSI-HENKILÖÄ

Käsimuoto W: Pystyssä olevat, suoraksi ojennetut etusormi, keskisormi ja nimetön kuvaavat kolmea pystyasennossa olevaa ihmistä. Orientaatio määräytyy edellisen tavoin.

Glossi: W-KOLME-HENKILÖÄ

Aineistossa esiintyi myös sellaisia kokonaisen kohteen käsimuotoihin lukeutuvia käsimuotoja, jotka kuvaavat jotakin kohteen osaa (Takkinen 2010, 106). Alla esiteltävät käsimuodot ovat näitä kohteen osia kuvaavia käsimuotoja. Olen erottanut ne muista käsimuodoista liittämällä sanan ”jalka” tai ”jalat” käsimuodon kirjaimen perään, riippuen siitä kuvataanko käsimuodolla aineistossa yhtä vai kahta jalkaa.

Käsimuoto G-jalat: Alaspäin osoittava, suoraksi ojennettu etusormi esiintyy samanaikaisesti oikeassa ja vasemmassa kädessä. Kuvaa ihmisen jalkoja liikkumassa eteenpäin.

Glossi: G-JALAT

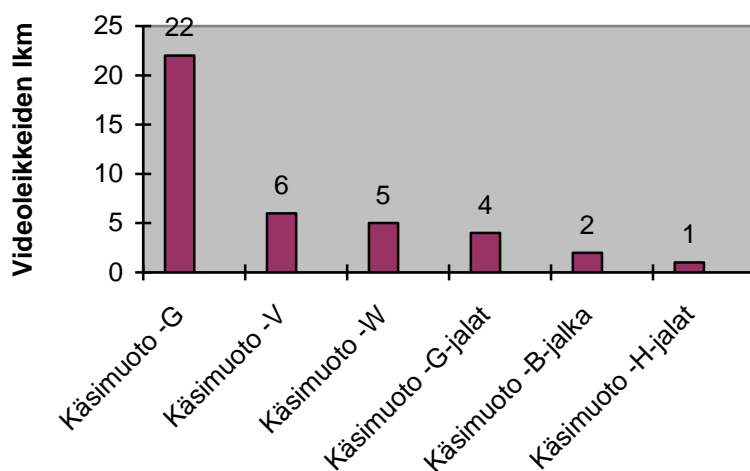
Käsimuoto B-jalka: Kämmen, jossa sormet ovat kiinni toisissaan, kuvaa ihmisen jalkaterää. Sormet kuvaavat ikään kuin varpaita. Kämmenen orientaatio on alaspäin ja sormien orientaatio eteenpäin.

Glossi: B-JALKA

Käsimuoto H-jalat: Alaspäin osoittavat, toisissaan kiinni olevat etusormi ja keskisormi kuvaavat paikallaan seisovan ihmisen jalkoja.

Glossi: H-JALAT

Kaikki haastateltavat käyttivät käsimuotoa G, joka kuvaa pystyasennossa olevaa ihmistä. Se esiintyi lähes jokaisessa 27 haastatteluleikkeessä lukuun ottamatta viittä leikettä. Käsimuoto V esiintyy kuudessa leikkeessä ja sitä käyttävät haastateltavat A, C ja E. Samat haastateltavat käyttävät myös käsimuotoa W, joka esiintyy viidessä leikkeessä. Jalkoja kuvaavaa käsimuotoa G käyttävät haastateltavat A ja D yhteensä neljässä eri leikkeessä. Jalkaterää kuvaava käsimuoto B esiintyy kaksi kertaa ja ihmisen jalkoja kuvaava H kerran. Edellä mainittuja käsimuotoja käyttää vain haastateltava E. Alla oleva kuvio 1 kuvastaa käsimuotojen esiintymistä aineistossa. Määrät kertovat kuinka monessa eri leikkeessä kyseinen käsimuoto esiintyy. Sama käsimuoto saattaa esiintyä yhdessä leikkeessä useamman kerran, ja samassa leikkeessä voi esiintyä myös useampia eri käsimuotoja.

KUVIO 1. Käsimuotojen esiintyminen aineistossa

4.2 Artikulaatioliike aineistossa

Takkisen (2008) kuvaamista kolmesta artikulaatioliikkeestä esiintyy tutkimusaineistossani kaksi; prosessiliike ja kontaktiliike. Tutkimusaineistona toimivista 27 leikkeestä 22:ssa esiintyy prosessiliike ja 17:ssä esiintyy kontaktiliike. Samoissa leikkeissä nämä kaksi liiketyyppeä esiintyvät 12 kertaa. Kaikki haastateltavat käyttävät viittomisessaan sekä prosessiliikettä että kontaktiliikettä. Viittoja voi käyttää samassa lauseessa ja samasta kohteesta sekä prosessiliikettä, että kontaktiliikettä.

Prosessiliike kuvaa aineistossani aina kokonaisen kohteen liikettä. Liike on usein jostakin tietystä pisteestä toiseen tapahtuvaa liikettä, tai se voi myös olla paikallaan tapahtuvaa, jotakin toimintaa kuvailevaa liikettä. Silloin, kun prosessiliike ilmaisee kohteen liikkumista paikasta toiseen, on liikkeen suunta ilmaistu glosseissa numeroin. Aineistossani esiintyvä prosessiliike on vaakatasossa tapahtuvaa, eteenpäin, taaksepäin tai sivulle suuntautuvaa liikettä. Liike voi suuntautua myös viistosti tai mutkitellen jonnekin päin viittomatilaa, mutta ylöspäin tai alaspäin suuntautuvaa liikettä ei esiinny. Liikkeen tapa on useimmiten tasainen, suora liike, mutta se voi olla myös hieman pomppivaa, heiluvaa tai esimerkiksi jonkun kohteen kiertämistä esittävä kaareva liike.

Kontaktiliike kuvaa kokonaisen kohteen, eli aineistossani ihmisen, olemista jossakin. Kontaktiliike ei varioi niin paljon kuin prosessiliike, sillä se kuvaa kohteen paikallaan oloa. Myös kontaktiliikkeen yhteydessä on glosseihin merkattu sen paikan numero, jossa viittoma toteutetaan.

4.3. Käsimuotojen ja artikulaatioliikkeiden yhdistelmät

Seuraavaksi tarkastelen sitä, milloin kokonaisen kohteen käsimuoto yhdistyy prosessiliikkeen kanssa ja milloin kontaktiliikkeen kanssa. Tutkin käytetäänkö erityyppisten pelitilanteiden kuvailuun erilaisia käsimuodon ja artikulaatioliikkeen yhdistelmiä. Koska käsimuodoista esiintyi vain kokonaisen kohteen käsimuotoa ja artikulaatioliikkeistä vain prosessi- ja kontaktiliikettä, on tällainen tarkastelu mahdollista. Jos useampia käsimuotoja ja artikulaatioliikkeitä esiintyisi, saattaisi yhdistelmien löytäminen ja luokittelu olla liian haastavaa opinnäytetyön puitteissa.

Käsittelen käsimuotoja G, V ja W kummankin artikulaatioliikkeen kanssa. Kokonaisen kohteen osaa kuvaavien käsimuotojen, G-jalkojen, B-jalan ja H-jalkojen sekä artikulaatioliikkeiden yhdistelmiä tarkastelen erillisessä luvussa. Lisäksi vaikeasti määriteltäville verbeille on oma kappaleensa. Pysäytyskuvat havainnollistavat viittomien käyttöä glossien kera. Pysäytyskuviin on valittu lähinnä kuvailevia verbejä, mutta glosseihin on merkattu myös kuvailevien verbien yhteydessä esiintyviä kiinteitä viittomia. On hyvä muistaa, että samoissa videoleikkeissä voi esiintyä useampia eri käsimuotoja ja liiketyyppejä sekä niiden yhdistelmiä. Alla olevat taulukko 2 ja taulukko 3 kuvaavat

käsimuotojen esiintymistä eri tilanteissa. Ne taulukon lokerot, joissa ei ole käsimuodon kirjainta kummassakaan taulukossa, kuvastavat niitä videoleikkeitä joissa haastateltava ei käyttänyt lainkaan kuvailevia verbejä.

TAULUKKO 2. Prosessiliike ja käsimuodot

	Tilanne 1	Tilanne 2	Tilanne 3	Tilanne 4	Tilanne 5	Tilanne 6	Tilanne 7	Tilanne 8	Tilanne 9
Haastateltava A	G	G, G-jalat		G, V			V	G	G, W
Haastateltava B				G					
Haastateltava C	G	G	G	G				G	G, V
Haastateltava D	G	G, G-jalat		G, G-jalat					G, G-jalat
Haastateltava E		G	B-jalka	G, B-jalka		G	V		G, W

TAULUKKO 3. Kontaktiliike ja käsimuodot

	Tilanne 1	Tilanne 2	Tilanne 3	Tilanne 4	Tilanne 5	Tilanne 6	Tilanne 7	Tilanne 8	Tilanne 9
Haastatelta- va A			G						
Haastatelta- va B		G							
Haastatelta- va C		G, V	G	G	G			W	G
Haastatelta- va D		G		G					G
Haastatelta- va E				G	W	V	V	W, H-jalat	

4.3.1 Käsimuoto G ja prosessiliike

Käsimuoto G esiintyy prosessiliikkeen kanssa 20 leikkeessä. Seuraavaksi kerron, minkälaisien tilanteiden viittomisessa haastateltavat ovat yhdistäneet G-käsimuodon ja prosessiliikkeen.

G-käsimuoto yhdistettynä prosessiliikkeeseen esiintyy usein silloin, kun G:n kuvaamalla kohteella on pallo kuljetettavana. Tällainen tilanne esiintyy 10 leikkeessä. Osa haastateltavista viittoo erikseen että pallo on mukana, mutta usein sen voi päätellä erilaisista seikoista. Jos haastateltava ilmaisee, että G-käsimuodon kuvaama pelaaja vastaanottaa syötön ennen liikettä tai syöttää tai potkaisee liikkeen jälkeen, tiedetään että liikkeen aikana hänellä on ollut pallo. Seuraava esimerkki, jossa pelaaja kuljettaa palloa ja potkaisee sen jälkeen, on tilanteen 1 kuvaus haastateltavan A viittomana.

YKSI PELAAJA G-HENKILÖ-LIIKKUU-ETEENPÄIN-1-3-2 KESKELLÄ POTKAISTA G-LENTÄÄ-
KAARESSA-1-2.

Jos viittoja ilmaisee muiden pelaajien hyökkäävän G-käsimuodon kuvaamaa pelaajaa kohti, on kyseessä karvaustilanne. Tämä tarkoittaa että toisen joukkueen pelaajat

yrittävät tavoitella palloa, eli kohteella on pallo hallussaan. Kyseisestä tilanteesta on alla esimerkkikuva.

Tilanne 4: Haastateltava A. Käsimuoto G kuvaa pelaajaa, joka pitää palloa hallussaan. Kaksi muuta pelaajaa liikkuvat tätä kohti, jolloin pallon kanssa oleva pelaaja väistää sivulle.

B-vk-LAITA-1+G-ok-HENKILÖ-LIIKKUU-SIVULLE-1-3 OS-2 YKSI HYÖKÄTÄ, V-vk-KAKSI-HENKILÖÄ-LIIKKUU-2-1, G-ok-HENKILÖ-LIIKKUU-SIVULLE-VÄISTÄEN-1-3-5.

Samoin, jos viittoja ei viito mitään muuta kuin henkilön liikkumassa eteenpäin, voidaan olettaa että pelaajalla on pallo. On epätodennäköistä, että haastateltava viittoisi vain henkilöstä juoksemassa yksinään kentän läpi. Tilanteesta 2 haastateltava E viittoo esimerkiksi pelkästään alla olevalla tavalla:

PELAAJA KESKI+ALUE G-HENKILÖ-LIIKKUU-ETEENPÄIN-1-2.

Käsimuoto G esiintyy prosessiliikkeen kanssa usein myös siten, että se kuvaa pelaajaa, joka tavoittelee palloa muilta pelaajilta joko hyökkäys-, tai puolustustilanteessa. Tällaisia tilanteita on seitsemässä leikkeessä.

Tilanne 8: Haastateltava C. Käsimuoto W kuvaa kolmea pelaajaa, jotka syöttelevät. Vastustavan joukkueen pelaaja lähestyy heitä edestäpäin tavoitellen palloa, eli kyseessä on karvaustilanne.

SYÖTELLÄ-KOLMEN-HENKILÖN-VÄLILLÄ, SININEN G-ok-HENKILÖ-KULKEE-EDESTAKAISIN-KOLMEN-HENKILÖN-EDESSÄ.

Tilanne 9: Haastateltava E. Käsimuodolla W kuvatut kolme pelaajaa hyökkäävät pallon kanssa. Puolustava pelaaja, joka on ilmaistu käsimuodolla G, peräänntyy ja yrittää estää hyökkäystä.

W-vk-KOLME-HENKILÖÄ-LIIKKUU-ETEENPÄIN-1-2-JA-TAAKSE-2-1 G-ok-HENKILÖ-PERUUTTAA-2-1+W-vk-KOLMEN-MUUN-HENKILÖN-EDELLÄ-1-2

Lisäksi G voi kuvastaa jotakin tilanteessa taustalla olevaa henkilöä, jolloin kohteen paikka on jossain hieman sivummalla. Tällöin kohde odottaa syöttöä toiselta pelaajalta tai on mukana hyökkäyksessä. Näitä tilanteita on viidessä leikkeessä.

Tilanne 9: Haastateltava D. Viittoja on paikantanut vasempaan käteensä pelaajan, jolla on pallo. Oikean käden käsimuoto G liikkuu eteenpäin ja toimii myöhemmin samassa lauseessa syötön vastaanottajana.

G-ok-HENKILÖ-KIERTÄÄ-ETEENPÄIN-3-2

Joissakin leikkeissä prosessiliike ja G-käsimuoto esiintyvät useamman kerran kuvan eri kohteita. Näistä esimerkkinä on tilanne 4 haastateltavan E viittomana, jossa ensin vasemman käden käsimuoto G liikkuu prosessiliikkeellä toista kättä kohti, kuvan pelaajaa joka yrittää ryöstää toiselta pallon. Tämän jälkeen oikean käden käsimuoto G toimii palloa kuljettavana pelaajana ja kiertää lähestyvän pelaajan prosessiliikkeellä.

Tilanne 4: Haastateltava E

G-ok-HENKILÖ-ON-1+G-vk-HENKILÖ-TULEE-TOISTA-HENKILÖÄ-KOHTI-2-1 B-ok-JALKA-PERUUTTAA-KIERTÄEN-2-1-VAIHTAA-SUUNTAA-JA-LIIKKUU-TAKAISIN-ETEENPÄIN-1-2+G-ok-HENKILÖ-KIERTÄÄ-TOISEN-HENKILÖN-1-2.

4.3.2 Käsimuoto G ja kontaktiliike

Pystyssä olevaa ihmistä kuvaava G-käsimuoto esiintyy kontaktiliikkeen kanssa 11 leikkeessä. Seuraavaksi tarkastelen sitä, millaisten tilanteiden kuvaamiseen haastateltavat käyttävät kontaktiliikettä ja G-käsimuotoa.

Käsimuoto G näyttää yhdistyvän kontaktiliikkeeseen usein silloin, kun viittoja kuvailee syöttelytilannetta. Syöttelytilanteen kuvailussa käsimuoto tai käsimuodot sijoitetaan viittomatilaan kuvaamaan pelaajien sijoittumista kentällä. Tämän jälkeen yhtä tai useampaa kontaktiliikettä seuraa usein verbi SYÖTTÄÄ. Syöttelytilanteita esiintyy 7 leikkeessä. Kontaktiliikkeellä paikannettu pelaaja voi toimia syötön antajana tai syötön vastaanottajana, tai vaikka molempina samassa lauseessa, jos syöttö kulkee edestakaisin. Viittoja voi paikantaa kontaktiliikkeellä useamman G-käsimuodon viittomatilaan, mikä ilmaisee monikon ja samalla tarkan pelaajien määrän.

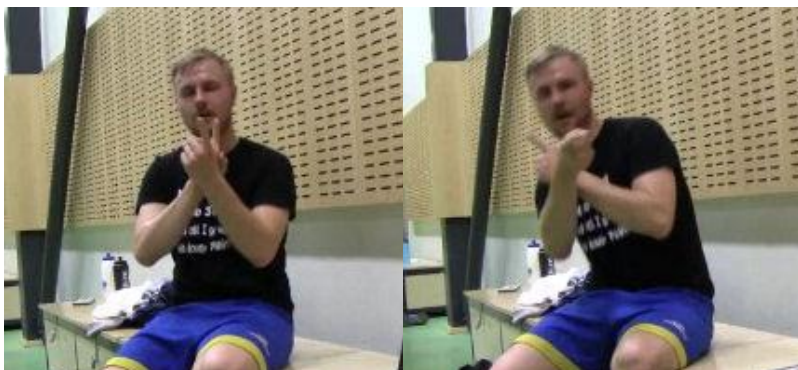

Tilanne 5: Haastateltava C. Viittoja paikantaa kentälle kolme pelaajaa siten, että vasen käsi pysyy koko ajan paikallaan kuvastaen yhden pelaajan paikkaa. Oikea käsi paikantaa toiset pelaajat ja tuottaa lisäksi verbin SYÖTTÄÄ.

G-ok-HENKILÖ-ON-5+G-vk-HENKILÖ-ON-6+G-ok-HENKILÖ-ON-1 PUOLUSTAA SYÖTTÄÄ AVAUS PELATA G-vk-HENKILÖ-ON-6+SYÖTTÄÄ-EDESTAKAISIN-1-5-1-6.

Lisäksi kontaktiliikkeeseen yhdistetty käsimuoto G voi kuvata tilanteessa sivuosassa olevaa kohdetta, esimerkiksi pelaajaa, jonka toinen pelaaja kiertää tai jota toinen pelaaja harhauttaa. Pelaaja voi olla myös tilanteessa ikään kuin ylimääräinen, eli viittoja paikantaa henkilön kentälle, mutta ei palaa missään vaiheessa kertomaan siitä muuta. Tällainen ratkaisu näkyy esimerkiksi tilanteessa 2 haastateltavan C viittomana. Leikkeessä haastateltava paikantaa kolme sinisen joukkueen pelaajaa viittomatilaan.

Sen jälkeen hän paikantaa kaksi valkoisen joukkueen pelaajaa, joilla on pallo. Ensiksi paikannettuihin pelaajiin ei enää palata niiden sijoittamisen jälkeen. Seuraavassa esimerkissä, haastateltavan D viittomassa tilanteessa 4, käsimuoto G kuvaa pelaajaa, jonka vastustaja ohittaa harhauttaen.

Tilanne 4: Haastateltava D. Kontaktiliikkeellä paikannettu G-käsimuoto kuvaa pelaajaa, joka yrittää puolustaa pallon pois vastustajalta. Prosessiliikkeellä liikkuva G-käsimuoto kuvaa palloa kuljettavaa pelaajaa, joka ohittaa vastustajan.

G-vk-HENKILÖ-ON-1+G-ok-HENKILÖ-KIERTÄÄ-TOISEN-HENKILÖN-OIKEALTA-1-2

Kontaktiliike ei esiinny aineistossani yhdessäkään leikkeessä ilman toista verbiä. Verbi ei välttämättä ole kuvaileva, vaan se voi olla myös esimerkiksi vakiintunut, monisuuntainen verbi SYÖTTÄÄ. Samoissa videoleikkeissä yksi kohde voi esiintyä useammalla eri tavalla kontaktiliikkeen kanssa. Esimerkiksi tilanteessa 9 haastateltava D viitto seuraavasti:

YKKÖNEN HERO OLI HYÖKÄTÄ-1-2 JUOSTA PALLO MUKANA G-JALAT-JUOKSEVAT, G-vk-HENKILÖ-ON-4, OLI PUOLUSTAA G-ok-TOINEN-HENKILÖ-ON-2, HERO YKKÖNEN G-ok-KOLMAS-HENKILÖ-KIERTÄÄ-ETEENPÄIN-3-2 YRITTÄÄ G-vk-HENKILÖ-4+YLI-KENTÄN-LENTÄÄ-SYÖTTÄÄ-4-5 G-JALAT-JUOKSEVAT, VALMIS.

Tässä G-käsimuodon kuvaamalla pelaajalla on ensin pallo, jonka jälkeen hänet paikannetaan tilaan ja viittoja kertoo muista pelaajista. Tällöin pelaaja on tapahtumassa ikään kuin taustalla. Sitten viittoja viittoo syötön lähtevän pelaajan kohdalta, jolloin pelaaja muuttuukin pääkohteeksi ja syöttäjäksi.

4.3.3 Käsimuoto V ja prosessiliike

Kahta henkilöä kuvaava käsimuoto V esiintyy prosessiliikkeen kanssa neljässä leikkeessä. Ensimmäinen ja toinen näistä on ryöstötilanteita, jossa käsimuoto V:n kuvaamat kaksi henkilöä yrittävät saada pallon. Kolmannessa leikkeessä kyseessä on myös hyökkäystilanne, jossa kaksi hyökkää kahta vastaan. Neljännessä leikkeessä on myös hyökkäystilanne, mutta siinä käsimuoto V:n kuvaamalla kahdella henkilöllä on pallo ja he hyökkäävät maalia kohti.

Tilanne 7: haastateltava E. Viittoja käyttää prosessiliikettä käsimuodon V kanssa sekä kuvaamaan palloa puolustavia pelaajia, että palloa tavoittelevia, eli karvaavia, pelaajia.

V-ok-KAKSI-HENKILÖÄ-HYÖKKÄÄ+V-vk-KAHTA-HENKILÖÄ-PÄIN+PÄIHITTÄÄ-HEIDÄT.

4.3.4 Käsimuoto V ja kontaktiliike

Käsimuoto V esiintyy kontaktiliikkeen kanssa kolmessa leikkeessä. Ensimmäisessä leikkeessä viittoja paikantaa V:n kuvastamat kaksi henkilöä viittomatilaan. Heillä ei ole palloa. Kahdessa muussa leikkeessä V:n kuvaamat kaksi henkilöä syöttelevät keskenään.

Tilanne 7: haastateltava E. Viittojan vasen käsi kuvaa paikallaan olevia kahta pelaajaa, ja oikea käsi tekee verbin SYÖTTÄÄ.

V-vk-KAKSI-HENKILÖÄ-ON-1+SYÖTELLÄ-KESKENÄÄN-KAHDEN-VÄLILLÄ

4.3.5 Käsimuoto W ja prosessiliike

Käsimuoto W esiintyy prosessiliikkeen kanssa kahdesti, ja nämä ovat tilanteen 9 kuvauksia. Molemmissa leikkeissä käsimuoto W esittää kolmea hyökkävää pelaajaa, joilla on pallo. Toisessa leikkeessä viittoja viittoo, että kolmen pelaajan välillä tapahtuu syöttelyä. Toinen viittoja ei ilmaise syöttelyä, vaan pelkästään sen, että kolmella pelaajalla on pallo ja he hyökkäävät eteenpäin.

Tilanne 9: Haastateltava A. Kolme pelaajaa hyökkää eteenpäin. Viittoja on ilmaissut, että heillä on hallussaan pallo.

VALKOINEN JOUKKUE PALLO SAADA HYÖKÄTÄ-1-2 PIAN KOLME W-ok-KOLME-HENKILÖÄ-LIIKKUU-ETEENPÄIN-1-2

4.3.6 Käsimuoto W ja kontaktiliike

Käsimuotoa W kontaktiliikkeen kanssa käytetään kolmessa leikkeessä. Näissä kaikissa kyseessä on syöttelytilanne, jossa kolme henkilöä syöttee keskenään.

Tilanne 8: Haastateltava C. Vasen käsi kuvaa kolmea pelaajaa ja oikea käsi tuottaa viittoman SYÖTTÄÄ.

SYÖTELLÄ-KOLMEN-HENKILÖN-VÄLILLÄ

4.3.7 Kokonaisen kohteen osaa kuvaavat käsimuodot

Kokonaisen kohteen osaa kuvaavat käsimuodot G-jalat ja B-jalka esiintyvät aineistossani vain prosessiliikkeeseen yhdistettyinä. Molemmat käsimuodot kuvastavat ihmisen jalkaa, G-jalat koko jalkoja ja B-jalka jalkaterää. Käsimuoto H-jalat kuvaa myös ihmisen koko jalkoja ja esiintyy vain kontaktiliikkeen kanssa.

Käsimuoto G-jalat esiintyy neljässä leikkeessä, kahden eri haastateltavan käyttäminä. Käsimuoto G-jalat kuvaa jokaisessa leikkeessä pallon kanssa juoksemista, eli kuljettamista. Lisäksi alla olevassa esimerkissä G-jalat kuvaa myös pelaajan liikkumista sen jälkeen, kun hän on jos syöttänyt pallon toiselle pelaajalle. Kahdessa leikkeessä viittoja käyttää samasta kohteesta sekä kokonaista ihmistä kuvaavaa käsimuotoa G, että ihmisen jalkoja kuvaavaa käsimuotoa G-jalat.

Tilanne 9: Haastateltava D. Käsimuoto G kuvaa ensin liikkuvaa syöttävää pelaajaa, jonka jälkeen G-jalat kuvaa vielä pelaajan juoksemista eteenpäin.

G-vk-HENKILÖ-4+SYÖTTÄÄ-YLI-KENTÄN-4-5 G-JALAT-JUOKSEVAT

B-jalka esiintyy vain yhden haastateltavan viittomana, tilanteissa 3 ja 4. Ensiksi mainitussa se kuvaa pallon potkaisemista ja näin syöttämistä toiselle pelaajalle. Toisessa leikkeessä B-jalka kuvaa kohteen liikettä taakse ja eteen. Molemmissa tilanteissa vasemman käden B-käsimuoto pysyy paikallaan oikean liikuessa, minkä voisi kenties lukea kontaktiliikkeeksi. Koska käsimuoto esiintyy kuitenkin vain kahdessa leikkeessä, päätin keskittyä vain prosessiliikkeellä toimivaan käteen.

Tilanne 3: Haastateltava E. Oikean käden B-jalka tekee potkua kuvaava liikkeen ja sen perään verbin SYÖTTÄÄ. Vasen käsi pysyy paikallaan.

B-JALKA-POTKAISEE+SYÖTTÄÄ-1-2-1

Ihmisen jalkoja, ja siten kokonaisen kohteen osaa kuvaava käsimuoto H-jalat esiintyy aineistossani vain kontaktiliikkeen kanssa ja vain tilanteessa 8, haastateltavan E viittomana. Tilanne on syöttelytilanne, jossa kolme viittomatilaan H-jalat -käsimuodolla

paikannettua pelaajaa syöttelee keskenään. Haastateltava viittoo myös kaksi muuta vaihtoehtoa saman tilanteen kuvaamiselle.

Tilanne 8: Haastateltava E. Viittoja paikantaa käsimuodon H-jalat avulla kolme pelaajaa kentälle. Vasen käsi pysyy paikallaan kuvaten muodostelman kulmaa.

C-vk-KULMA, H-ok-KOLMEN-HENKILÖN-JALAT-OVAT-1-4-6

4.3.8 Kuvailevien verbien kaltaiset verbit

Aineistossa esiintyy muutamia ilmaisuja, joita on vaikea luokitella kuvaileviksi verbeiksi, mutta jotka eivät toisaalta välttämättä kuulu kiinteisiin viittomiin. Näistä ilmaisuista esiintyy aineistossa useimmin verbi SYÖTTÄÄ, jolla haastateltavat ilmaisevat kentällä tapahtuvaa syöttelemistä, eli pallon potkimista pelaajalta toiselle. SYÖTTÄÄ-viittoma on vakiintunut, monisuuntainen viittoma (U. Sivunen, henkilökohtainen tiedonanto 24.1.2012). Monisuuntainen viittoma ilmaisee liikkeen ja orientaation avulla kohteiden välisiä suhteita, tai sitä mikä on tekemisen kohde ja mikä suorittaja (Vivolin-Karén & Alanne 2004, 53). Voidaan myös ajatella, että haastateltavat käyttävät SYÖTTÄÄ-verbiä lähes kuvailevan viittoman tavoin. Tällöin kyseessä olisi pallon käsittelyä kuvaava käsittelykäsimuoto tai kokonaista kohdetta kuvaava käsimuoto yhdistettynä pallon liikerataa kuvaavaan prosessiliikkeeseen. Kyseinen viittoma esiintyy välillä yksinään ja välillä yhdistyneenä kuvailevaan verbiin. Yksinään esiintyessään SYÖTTÄÄ-viittoma voi ilmaista itse toiminnan lisäksi pelaajien sijoittumista ja lukumäärää kentällä, sillä viittoja voi kuljettaa viittomaa yhtä monen viittoma-tilan pisteen kautta, kuin hän ajattelee tilanteessa olevan pelaajia. Kuvailevaan verbiin SYÖTTÄÄ-viittoma voi yhdistyä esimerkiksi niin, että vasemman käden kokonaisen kohteen käsimuoto W kuvastaa kolmea henkilöä, ja SYÖTTÄÄ-viittoma liikkuu

näiden sormien välillä viittojan päättämällä tavalla. Kuvailevat verbit ovat hyvin ikonis-
sia (Takkinen 2008, 24). Koska verbin käsimuoto ei kuvaa selvästi pallon käsittelyä
tai sen muotoa, rajasin viittoman tutkimusaineistoni ulkopuolelle.

Tilanne 8: Haastateltava A. Syöttelyä kolmen pelaajan välillä.

SYÖTELLÄ-4-1-3-1

Toinen vaikeasti luokiteltava viittoma on mielestäni POTKAISTA. Aineistossani esiin-
tyy muutama variaatio siitä, miten viittojat kuvaavat pallon potkaisemista ja sen len-
tämistä ilmassa. Viittomalla on kiinteä perusmuoto, mutta potkaisemista voidaan mie-
lestäni ilmaista myös kuvailevan tai kuvailevien verbien avulla. Kuvailevan ja kiinteän
viittoman rajaa on kuitenkin vaikea määrittää ja päätin näin jättää POTKAISTA-
viittoman aineiston ulkopuolelle. Viittoma esiintyy lähinnä ensimmäisen ja toisen tilan-
teen kuvauksissa, ja niihin liittyy usein myös G-käsimuodolla tehty pallon lentorataa
kuvaava liike.

Tilanne 1: haastateltava C. Pallon potkaisu ja lentorata ilmassa.

POTKAISTA PALLO G-LENTÄÄ-KAARESSA-1-2

5 TULOSTEN ANALYYSI

Tutkimukseni tavoitteena oli selvittää minkälaisia kuvailevia verbejä viittojat käyttävät kertoessaan futsalin pelitilanteista. Tarkastelin myös sitä, mitä Takkisen (2008) luokittelun mukaisia käsimuototyyppisiä ja artikulaatioliikkeitä aineistossa esiintyy, sekä millaisina yhdistelminä nämä esiintyvät. Alkuperäisistä 45 videoleikkeestä rajattiin pois ne, jotka eivät sisältäneet kuvailevia verbejä. Näin ollen tarkastelemani tutkimusaineisto koostui 27 videoleikkeestä, jotka sisältävät viiden viittomakielisen haastateltavan tilannekuvaukset futsal-pelistä. Haastateltavien viittomisessa esiintyy vaihtelevasti kuvailevia verbejä, mutta jokainen käyttää niitä vähintään kahden tilanteen kuvailussa. Kuvailevia verbejä käytetään aineistossa kuvaamaan ihmisen liikettä ja paikallaan oloa.

Haastateltavat käyttävät viittomisessaan kuvailevien verbien lisäksi paljon muitakin viittomia, eivätkä kaikki käytä yhtä paljon kuvailevia verbejä. Pelitilanteesta on siis mahdollista viittoja myös kiinteillä viittomilla ja esimerkiksi monisuuntaisilla verbeillä. Tutkijana koin välillä haastavaksi vetää rajaa vakiintuneiden ja kuvailevien viittomien väliin. Tutkimukset joihin olen opinnäytetyötäni tehdessä tutustunut, eivät ole määritelleet tarkkaan sitä, mistä kiinteän ja kuvailevan verbin tarkalleen erottaa. Kuten kuvaileva verbi usein, myös monisuuntainen verbi sisältää tiedon toiminnan kohteesta ja suorittajasta (Vivolin-Karén & Alanne 2004, 53). Takkinen (2008, 31) toteaaakin, että vakiintuneeksi viittomaksi muototutunut, aiemmin kuvailevana käytetty viittoma, voi yhä vakiintumisen jälkeen esiintyä kuvailevana, samaan kohteeseen viittaavana verbinä. Seuraavaksi esittelen tuloksia ja joitakin johtopäätöksiä, joita aineistosta pystyi vetämään.

5.1 Aineistossa esiintyvät käsimuodot ja artikulaatioliikkeet

Takkisen (2008) luokittelun mukaisista käsimuototyypeistä aineistossa esiintyy vain yksi; kokonaisen kohteen käsimuoto. Käsittelykäsimuotoa sekä muotoa ja kokoa piirtävää käsimuotoa ei esiinny. Aineistoni perusteella kokonaisen kohteen käsimuoto sopii parhaiten ihmisen kuvaamiseen futsal-pelissä. Tämä on toisaalta luonnollisen

tuntuinen vastaus. Käsittelykäsimuotoa käytetään kuvaamaan kohteen käsittelyä tai siihen tarttumista käsin (Takkinen 2008, 24), eikä futsalissa juuri kosketa palloon muuten kuin jaloilla. Muotoa ja kokoa piirtävä käsimuoto puolestaan kuvailee usein kohteen ulkoista olemusta (Takkinen 2008, 25), kun taas pelitilanteissa tärkeää on toiminta, ei niinkään kohteiden yksityiskohtainen kuvailu. Tosin tästäkin voi olla monta näkemystä. Viittoja, joka ei harrasta futsalia, olisi saattanut keskittyneet enemmän kuvailemaan pelaajia tai peliympäristöä.

Aineistossa esiintyy eri käsimuodoilla tuotettuja kokonaisen kohteen käsimuotoja, ja pelitilanteisiin sopivia vaihtoehtoja saattaa hyvin olla olemassa vielä lisää. Haastatteluvien viittomisessa esiintyy eniten käsimuotoja G, V ja W, joista näkyy suoraan myös kohteiden lukumäärä. Rissanen (2000, 151, 161) mainitsee, että ”Liikeverbit saattavat koodata käsimuodossaan liikkujaa, liikkujien lukua tai ominaisuuksia”. Lisäksi aineistossa esiintyvät kohteen jotakin osaa kuvaavat käsimuodot G-jalat, B-jalka ja H-jalat. On mielestäni luontevaa, että kohteen osaa kuvaavat käsimuodot kuvaavat nimenomaan jalkoja, koska jalat ja niiden toiminta on oleellinen osa futsalia. Johnston ja Schembri (2007, 172) ovat australialaista viittomakieltä tutkiessaan todenneet, että viittoja voi käyttää samasta kohteesta kahta käsimuotoa kuvaamalla ensin kokonaista kohdetta, esimerkiksi ihmistä, ja sen jälkeen kohteen osaa, kuten jalkoja. Tämä näkyy aineistossani joitakin kertoja ja liittyy ajatukseen, että kohteen käsimuoto kuvaa kohteen fysikaalisia ominaisuuksia ja saattaa vaihdella sen mukaan, mistä näkökulmasta viittoja tarkastelee asiaa (Johnston & Schembri 2007, 172; Takkinen 2008, 24–26).

Takkisen (2008) esittämästä kolmesta artikulaatioliikkeestä esiintyy kaksi; prosessiliike ja kontaktiliike. Prosessiliikkeellä kuvataan pelaajien liikkumista ja kontaktiliikkeellä pelaajien paikallaan olemista ja näin sijoittumista. Videoleikkeistä 12:ssa, eli suuressa osassa, esiintyy sekä prosessi- että kontaktiliike. Usein tilanteen kuvaamisessa voidaan siis käyttää sekä prosessiliikettä että kontaktiliikettä. Yksinään prosessiliike esiintyy 10 leikkeessä ja kontaktiliike 5 leikkeessä, eli kontaktiliikettä esiintyy hieman vähemmän.

5.2 Artikulaatioliikkeen ja käsimuodon yhdistelmät

Aineiston perusteella prosessiliike ja kontaktiliike ovat omiaan kuvaamaan futsalin pelitilanteita. Voidaan ajatella, että kohdetta kuvailevaa liikettä ei esiinny samasta syystä, kuin ei kokoa ja muotoa piirtävää käsimuotoakaan; tilanteissa pääosassa on toiminta ja kohteiden liike todellisuudessa, ei kohteiden yksityiskohtainen kuvailu. Prosessiliike ja kontaktiliike esiintyvät aineistossa hieman eri yhteyksissä. Prosessiliike luonnollisesti kuvaa kohteen liikkumista kentällä ja kontaktiliike kohteen olemista jossakin paikassa kentällä. Varsinkin käsimuotoon G yhdistyvä prosessiliike esiintyy usein tilanteessa, missä kuvataan pelaajan liikkumista pallon kanssa. Viittomakielellä pallon kuljettamista ilmaistaankin usein vain jalkoja kuvaavilla viittomilla, niin ettei palloa välttämättä mainita erikseen (E. Keski-Levijoki, henkilökohtainen tiedonanto 8.2.2012). Prosessiliikkeeseen yhdistynyt G-käsimuoto kuvaa useita kertoja myös pelaajaa, joka tavoittelee toisella pelaajalla hallussa olevaa palloa, eli karvaa. Edellä mainitut tilanteet näkyvät myös käsimuotojen V sekä W ja prosessiliikkeen yhdistelmissä. Lisäksi käsimuoto G ja prosessiliike kuvaavat tilanteessa taustalla olevaa ja esimerkiksi syötön vastaanottavaa pelaajaa. Käsimuoto G-jalat kuvaa pallon kuljettamista. Käsimuoto B-jalat kuvastaa sekä liikkumista eteen ja taakse, että syöttämistä toiselle pelaajalle.

Kontaktiliikkeen ja käsimuoto G:n yhdistelmä on hieman erilainen luonteeltaan, sillä se kuvaa pelaajan tai pelaajien näennäistä paikallaan oloa. Esimerkiksi syöttelytilanteiden kuvaamiseen viittojat käyttävät paljon kontaktiliikettä ja G-käsimuotoa. Vaikka oikeassa elämässä pelaajat vähän liikkuvat syötellesään, on kontaktiliike usein viittojen valinta kuvaamaan syöttäjää tai syötön vastaanottajaa. Käsimuodot W ja H yhdistettynä kontaktiliikkeeseen esiintyvät syöttelytilanteissa. Myös kontaktiliikkeen ja G-käsimuodon yhdistelmä kuvaa joitakin kertoja tilanteessa taustalla olevaa pelaajaa. Molempiin edellisiin tilanteisiin löytyy myös V-käsimuodon ja kontaktiliikkeen yhdistelmä. Siihen, onko pelaaja tilanteessa taustalla voi olla useampia näkemyksiä. Esimerkiksi kolmen henkilön välisessä syöttelytilanteessa voidaan ajatella että taustalla on jatkuvasti kaksi kohdetta, sillä vain yksi pelaaja voi syöttää kerrallaan. Toisesta näkökulmasta tilanteen kaikki syöttelijät voivat olla taustakohteita ja liikkuva pallo varsinainen kohde.

Aineistosta oli havaittavissa se, että kontaktiliikkeellä paikannettu kohde saa enemmän merkitystä, kun siihen yhdistetään jokin kuvaileva, monisuuntainen tai kiinteä verbi. Pelkkä kontaktiliikkeellä paikannettu käsimuoto ei vielä kerro pelitilanteesta muuta kuin pelaajien sijoittumisen. Lauseissa, jotka sisälsivät kontaktiliikkeellä paikannettuja kohteita, esiintyy aina myös jokin toinen verbi.

6 POHDINTA

Päätutkimuskysymykseni oli, minkälaisia kuvailevia verbejä käytetään, kun viitotaan futsalin pelitilanteista. Siihen liittyivät kysymykset, mitä Takkisen (2008) luokittelun mukaisia käsimuotoja ja mitä artikulaatioliikettä kyseisessä kuvailevissa verbeissä esiintyy. Tutkimuskysymykseni tarkentuivat lopulliseen muotoonsa vasta alettua analysoida aineistoa, eli tutkimushaastatteluja. Tämä on tyypillistä laadullisen tutkimuksen teossa, jossa tutkijan on varauduttava joustamaan kysymysten asettelussa sen mukaan, mitä aineistolla on tarjottavana (Hirsjärvi ym. 2008, 81). Aineiston analysoinnin edetessä pystyin tarkentamaan vielä yhden kysymyksen itselleni: miten käsimuoto ja artikulaatioliike yhdistyvät kun kuvaillaan futsalin pelitilanteita.

Pelitilanteiden viittomisessa käytetyt kuvailevat verbit kertovat aineistoni perusteella usein ihmisestä ja ihmisen liikkeestä. Pelaajia kuvaamaan käytettiin kokonaisen kohteen käsimuotoa, joka oli useimmiten käsimuoto G. Myös kahta ja kolmea pelaajaa kuvaavat käsimuodot V ja W esiintyivät usein. Ihmisen jalkoja kuvaava käsimuodot G-jalat, B-jalka ja H-jalat esiintyivät aineistossa harvemmin. Artikulaatioliikkeistä esiintyi prosessiliikettä ja kontaktiliikettä, jotka yhdistyivät kokonaisen kohteen käsimuodon kanssa hieman erilaisissa tilanteissa. Tutkimuksen tuloksia on esitelty tarkemmin edellisissä luvuissa. Seuraavaksi pohdin tutkimuksen luotettavuutta, hyödyllisyyttä ja mahdollisia jatkotutkimusten aiheita.

6.1 Tutkimuksen luotettavuus ja tuloksiin vaikuttavat seikat

Kun pohditaan tutkimuksen luotettavuutta, pitää muistaa että laadullisen tutkimuksen aineistona toimivat tapaukset ovat tilanteeseen sidottuja ja ainutkertaisia (Hirsjärvi

ym. 2008, 227; Kalaja & Alanen & Dufva 2011, 22). Tutkimusaineistoni viisi haastattelua ovat kaikki erilaisia, sillä haastateltavien taustat ja persoonat vaikuttavat väistämättä myös heidän tapaansa käyttää kieltä ja rakentaa kuvausta pelitilanteista. On selvää, ettei haastattelujen toistaminen toisi samoja vastauksia, eikä olisi siksi oikea tapa mitata tutkimukseni luotettavuutta. Kaksi haastateltavista ilmaisi haastattelutilanteessa, että pelin kulusta voi viittoa usealla eri tavalla. Tästä voidaan päätellä, että vaikka toistaisin tutkimuksen uudestaan haastatteleamalla samoja henkilöitä, voisivat tulokset silti olla erilaisia kuin nyt. Parempi tapa arvioida laadullisen tutkimuksen luotettavuutta onkin avata mahdollisimman tarkasti lukijalle tutkimuksen kulkua, johtopäätöksiä ja tulkintoja (Hirsjärvi ym. 2008, 227; Ruusuvuori & Nikander & Hyvärinen 2010, 27). Tähän olen pyrkinyt kuvaamalla mahdollisimman tarkasti tutkimuksen toteutusta sekä perustelemalla johtopäätöksiäni huolellisesti ja esimerkkien avulla. Olen pyrkinyt perustelemaan tutkimuksen edetessä tekemiäni valintoja esimerkiksi aineiston luokittelun ja rajauksen suhteen. Tässä luvussa pohdin myös tutkimuksessani ilmenneitä vahvuuksia ja rajoituksia, sekä sellaisia seikkoja, jotka ovat saattaneet vaikuttaa työhöni. Esitän myös parannusehdotuksia sellaisiin käytäntöihin, jotka tekisin kenties nyt kokemuksen perusteella toisin.

Kuten olen aiemmin työssäni kertonut, valitsin haastateltavat tarkoituksen mukaisesti niin, että he olivat kaikki samaa sukupuolta, nuoria aikuisia ja haastatteluiden teeman olevan lajin harrastajia. Olisin voinut tutkijana rajata haastateltavat kenties vielä tarkemmin esimerkiksi heidän kielitaustansa mukaan, tai niin että he olisivat iältään lähempänä toisiaan. En kuitenkaan kokenut tätä tarpeelliseksi tai edes kovin helposti toteutettavaksi opinnäytetyön puitteissa. Oli haastateltavien rajaus miten tarkka tahansa, on aina kyse yksilöistä, joiden haastatteluvastauksiin vaikuttaa suuri määrä asioita. Kieli on sosiaalinen ilmiö, joka vaihtelee tilanteen, kielen käyttäjän iän ja asuinpaikan mukaan (Jantunen 2003, 15). Haastateltavien taustassa myös esimerkiksi kokemus puheenaiheena olevasta lajista, futsalista, voi vaihdella. Haastateltavista jotkut olivat itse olleet mukana pelissä, josta tilanneleikkeet oli otettu. Näillä henkilöillä oli ehkä käsitys siitä, miten peli kulki tilanteiden jälkeen ja niitä ennen. On toki myös mahdollista, että tilanteesta tietämätönkin haastateltava keksisi siihen jonkinlaisen jatkon, mitä ei välttämättä tilanneleikkeessä näy. Tutkijana olisin voinut tiedustella haastateltavilta pelissä mukana olemista tai mahdollisesti muitakin asioita heidän taustastaan.

Kuten mainittu, voi pelitilanteista viittoa usealla eri tavalla. Sitä, mikä vaikutti haastateltavien valitsemiin viittomisratkaisuihin, on vaikea tietää. Eräs haastateltavista mainitsi kokeneensa kameralle viittomisen vaikeaksi, eli itse haastattelutilanne saattoi vaikuttaa haastateltavien kielenkäyttöön. Olisin voinut tehdä tilanteesta luontevamman asettamalla kameran toisin ja olemalla itse enemmän viestin vastaanottajan, kuin kuvaajan roolissa. Neljän haastateltavan kohdalla kyseessä olivat futsalharjoitukset, joihin he itse osallistuivat. Rauhaton ympäristö saattoi häiritä haastateltavien keskittymistä. Rauhallisemmassa ympäristössä haastateltavat olisivat saattaneet keskittyä eri tavalla ja käyttää enemmän aikaa viittomaratkaisujen miettimiseen. Toisaalta hetkessä luodut viittomisratkaisut saattavat olla juuri niitä, joita kuurot käyttävät arkipäiväisessä keskustelussa ja ovat siksi arvokasta tutkimusmateriaalia. Koen myös helpottaneeni haastattelujen toteutusta sillä, että menin haastateltavien luokse sellaiseen paikkaan, mistä tiesin löytäväni sopivat kohdehenkilöt.

Myös tutkijan tausta ja kokemukset voivat vaikuttaa tutkimuksen kulkuun. Olen tutkinut kieltä, jonka opiskelun olen aloittanut vasta aikuisiällä. Varsinkin aineiston analysointivaiheessa oli ehdottoman tärkeää, että ymmärsin kaiken viittomakielisen tuotoksen (Huttunen 2010, 42). Apuna kielen tulkinnassa toimivat lehtorit, joilta pyysin neuvoa haastavissa kohdissa. On kuitenkin mahdollista, että olen tulkinnut jonkun kohdan aineistossa väärin, vaikka olen uskonut ymmärtäneeni sen. Kieli voi aina olla monitulkintaista. Vaikka haastattelut olisi tehty äidinkielelläni, olisi virhetulkintojen mahdollisuus ollut silti läsnä. Haastateltavat tiesivät, etten ole viittomakielinen. On mahdollista, että he muuttivat tästä syystä jotenkin viittomistyyliään, esimerkiksi enemmän selittäväksi tai yksityiskohtaisemmaksi (Pietilä 2010, 415).

En ole itse futsalin tai jalkapallon harrastaja enkä lajin asiantuntija. Tietämättömyyteni lajin suhteen vaikutti varmasti joihinkin tutkimukseni vaiheisiin. Haastatteluissa pohjana toimivien videoleikkeiden valitseminen olisi saattanut olla helpompaa lajin tuntijalle. Koin leikkeiden rajaamisen haastavaksi. En osannut harrastajan tavoin ennakoita esimerkiksi sitä, mikä tilanteessa on pelaajan näkökulmasta oleellista, tai montako henkilöä tilanteessa oikeasti on osallisena. Vaikka pyrin jakamaan tilanteet sen perusteella, sisälsivätkö ne syöttelyä vai kamppailua, en ottanut huomioon sitä, kumman joukkueen kenttäpuoliskolla pelaaminen tapahtuu ja mikä merkitys sillä on tilanteen luonteelle. Leikkeiden rajaus ei ollut varmastikaan ainoa syy haastattelijoiden erilaisiin näkemyksiin tilanteiden kulusta, sillä ihmiset hahmottavat asioita joka

tapauksessa eri tavoin. Siihen ei aina tarvitse pyrkiäkään vaikuttamaan. Toisaalta, koska en tunne kovin hyvin futsalia, en osannut luoda mitään ennako-odotuksia sille, mitä haastateltavat saattaisivat tilanteissa nähdä ja viittoa, vaan pystyin olemaan avoin kaikille vaihtoehdoille. Tiedonpuute futsal-peliin liittyvistä termeistä vaikutti luultavasti haastatteluista tekemiini suomenkielisiin käännöksiin. Tavoitteeni oli tehdä helposti ymmärrettävät käännökset glossien tueksi, eikä niinkään keskittyä käyttämään mahdollisimman rikasta lajisanastoa.

Koen käsitelleeni aineistoa järjestelmällisesti sen jälkeen, kun päädyin lopullisiin tutkimuskysymyksiini. Tutkimuksen toteutus -luvussa kerron enemmän aineiston luokittelusta. Aineiston luokittelu tapahtui ennen varsinaisten tutkimuskysymysten muotoutumista, ja päätin pitää luokittelun samana koko tutkimuksen ajan. Tämä oli perusteltua siksi, että mielestäni aineistoa oli helpompi hallita, kun pystyin tarkastelemaan viittojen ratkaisuja samojen pelitilanteiden kohdalla. Koin myös tärkeäksi olla korostamatta liikaa viittojen välisiä eroja, sillä tavoitteeni ei ollut arvioida heidän kielenkäyttöään tai leimata ketään tietyn tyyppiseksi viittojaksi. Pääosassa olivat kuvailevat verbit ja se, miten niitä esiintyy läpi aineiston. Jos tutkimuskysymykseni olisivat olleet selvillä alusta alkaen, olisin ehkä valinnut tilanteita kuvaavat videoleikkeet hieman erilaisin perustein. Tällöin aineiston luokittelu niiden mukaan olisi voinut olla loogisempaa, mutta kuvailevien verbien ja siten tutkimusaineiston määrä olisi saattanut hyvin olla sama kuin nyt.

6.2 Työn hyödyllisyys ja jatkotutkimukset

Kuvailevat verbit ovat viittomakielenopiskelijoille ja viittomakielentulkkiopiskelijoille usein vaikeita omaksua, mutta ehdottoman tärkeitä heti opintojen alusta lähtien (Takinen 2010, 100–101). Ne ovat osa viittomakielen ikonisuutta, jota ei esiinny samalla tavalla puhutuissa kielissä, ja joka tekee viittomakielistä omalaatuisia. Ikonisuuden ymmärtäminen voi auttaa tulkkiopiskelijaa hahmottamaan kielen rakennetta. (Rissanen 2006, 36.) Ikonisuuden avulla tulkki voi säästää aikaa tulkkausprosessissa, kun suomenkielisen pitkänkin lauseen voi sisällyttää lyhyempään, kuvailevaan ilmaisuun. (mt., 61). Näin ollen työni hyödyllisyys piilee kuvailevien verbien oppimisessa. Olen itse tutkijana ja viittomakielentulkkiopiskelijana päässyt perehtymään viittomakielen rakenteen sellaiseen osaan, jonka moni kokee haastavaksi. Käytännön viittomisrat-

kaisujen lisäksi olen oppinut viittomakielen ja erityisesti kuvailevien verbien käytöstä, rakenteesta ja tutkimuksesta paljon myös sellaista, mitä uskon voivani soveltaa myöhemmin esimerkiksi tulkkauksilanteissa, joko itse tuottamalla tai vastaanottamalla kuvailevaa kieltä.

Muut viittomakielentulkkiopiskelijat voivat käyttää opinnäytetyötäni yhtenä oppimateriaalina. Kirjallinen työ tukee teoriapohjan oppimista ja työn liitteenä oleva DVD auttaa hahmottamaan kuvailevien verbien käyttöä konkreettisesti, kuten myös tekstin joukossa olevat pysäytyskuvat ja glossit. Tulkkikouluttajat voivat käyttää DVD:tä esimerkiksi luentoja ymmärtämisharjoituksissa. Tilaaajani SVT saa käyttöönsä opinnäytetyön ja sen liitteenä olevan DVD:n. Toivon, että viittomakielentulkit saavat työni kautta yleistä tietoa kuvailevista verbeistä käyttämieni esimerkkien kautta. Tulkit voivat tarkistaa videoilta futsaliin tai jalkapalloon liittyviä yksittäisiä viittomia. Tulkkien valmistautumista urheiluun liittyviin tulkkauksilanteisiin voi tukea jo se, että he näkevät minkälaista kieltä pelitilanteiden kerronnassa käytetään. DVD:lle on tallennettu myös pelitilanteet, joiden pohjalta haastateltavat viittovat. Kun tietää mitä pelitilanteessa tapahtuu, on viittomakielisen tilannekuvauksen ymmärtäminen huomattavasti helpompaa.

Haastateltavien viittomisratkaisut ovat osittain sellaisia, että niitä voi soveltaa myös muihin lajeihin. Ihmistä kuvaavat käsimuodot, esimerkiksi G ja V, pätevät mielestäni yhtä hyvin esimerkiksi jääkiekon pelaajiin tai vaikka pesäpallonpallon pelaajiin. Kontaktiliikkeellä viittoja voi paikantaa minkä tahansa kohteen ja prosessiliikkeellä saada minkä tahansa kohteen liikkumaan. Olisi mielenkiintoista tutkia vielä syvemmin, mikä vaikuttaa siihen, käyttääkö viittoja ihmisestä käsimuotoa G vai esimerkiksi jalkoja kuvaavaa käsimuotoa H-jalat. Myös tilankäyttö on sellainen kielen piirre, jonka peruselementit toistuvat missä tahansa tilanteessa, jossa kohteita sijoitetaan viittomistilaan. Kuvailevia verbejä esiintyy viittomakielessä paljon muutenkin, kuin urheilutilanteiden kuvailussa. Pienen otannan ja laadullisen tutkimuksen luonteen vuoksi työni tuloksia ei voi yleistää, mutta yhteyksiä yleisesti käytettävään viittomakieleen haastateluista kuitenkin löytyy.

Tutkittuani nyt kuvailevien verbien käsimuotoja ja artikulaatioliikkeitä, voisi olla mielenkiintoista tutkia samasta aineistosta myös viittoman muita rakenneosia. Paikka, orientaatio ja ei-manuaalinen osa tuovat viittomaan usein lisää merkitystä ja haastat-

teluista löytyisi paljon aineistoa niidenkin tutkimiseksi. Erityisesti tilankäyttö ja viittomien paikantaminen tuntuivat tuovan paljon selkeyttä viittomiseen. Esimerkiksi jossa-kin mailapelissä tai käsillä pelattavassa pelissä voitaisiin olettaa esiintyvän enemmän käsittelykäsimuotoa, kuin jalkojen liikkeeseen painottuvassa futsalissa. Siksi jonkin toisen urheilulajin ottaminen teemaksi voisi tuoda mielenkiintoisen vertailukohteen minun työlleni.

LÄHTEET

Harper, Douglas 2002. Talking about pictures: a case for photo elicitation. *Visual Studies* (17) 1/2002, 13–26. Viitattu 3.1.2012.

<http://www.nyu.edu/classes/bkg/methods/harper.pdf>

Hirsjärvi, Sirkka & Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2008. Tutki ja kirjoita. 13.–14., osin uudistettu painos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Huttunen, Laura 2010. Tiheä kontekstointi: haastattelu osana etnografista tutkimusta. Teoksessa Johanna Ruusuvuori & Pirjo Nikander & Matti Hyvärinen (toim.) Haastattelun analyysi. Tampere: Vastapaino, 39–63.

Hynynen, Heidi & Pyörre, Susanna & Roslöf, Raija 2003. Elämä käsillä: Viittomakielentulkin ammatinkuva. Diakonia-ammattikorkeakoulu. A tutkimuksia 5. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu.

Jantunen, Tommi 2003. Johdatus suomalaisen viittomakielen rakenteeseen. Helsinki: Finn Lectura.

Jantunen, Tommi 2010a. Johdanto: näkökulmia viittomaan ja viittomistoon. Teoksessa Tommi Jantunen (toim.) Näkökulmia viittomaan ja viittomistoon. Jyväskylän yliopisto. Soveltavan kielentutkimuksen teoriaa ja käytäntöä 5, 11–28.

Jantunen, Tommi 2010b. Suomalaisen viittomakielen pääsanaluokat. Teoksessa Tommi Jantunen (toim.) Näkökulmia viittomaan ja viittomistoon. Jyväskylän yliopisto. Soveltavan kielentutkimuksen teoriaa ja käytäntöä 5, 57–78.

Johnston, Trevor & Schembri, Adam 2007. *Australian Sign Language. An introduction to sign language linguistics.* Cambridge: Cambridge University Press.

Juujärvi, Soile & Myyry, Liisa & Pessa, Kaija 2007. Eettinen herkkyyden ammatillisessa toiminnassa. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Kalaja, Paula & Alanen, Riikka & Dufva, Hannele 2011. Minustako tutkija? Johdatte-
lua tutkimuksen tekoon. Teoksessa Paula Kalaja & Riikka Alanen & Dufva Hannele
(toim.) Kieltä tutkimassa: tutkielman laatijan opas. Helsinki: Finn Lectura, 8–32.

Keskikuru, Mari 2002. Kuinka hakataan kirveellä? Tutkimus agenttiklassifikaattorin ja
kokonaisen kohteen klassifikaattorien valinnasta. Humanistinen ammattikorkeakoulu.
Viittomakielentulkin koulutusohjelma. Opinnäytetyö.

Liddell, Scott K. 2002. Modality Effects and Conflicting Agendas. Teoksessa David F.
Armstrong & Michael A. Karchmer & John Vickrey Van Cleve (toim.) The Study of
Signed Languages. Essays in Honor of William C. Stokoe. Washington D.C.: Gallau-
det University Press, 53–81.

Liddell, Scott K. 2003. Grammar, Gesture and Meaning in American Sign Language.
Cambridge: Cambridge University Press.

Mesch, Johanna 2010. Viittomien glossit ja ajalliset pituudet: annotointityöskentelyyn
liittyviä kysymyksiä. Teoksessa Tommi Jantunen (toim.) Näkökulmia viittomaan ja
viittomistoon. Jyväskylän yliopisto. Soveltavan kielentutkimuksen teoriaa ja käytäntöä
5, 43–55.

Pietilä, Ilkka 2010. Vieraskielisten haastattelujen analyysi ja raportointi. Teoksessa
Johanna Ruusuvuori & Pirjo Nikander & Matti Hyvärinen (toim.) Haastattelun analy-
ysi. Tampere: Vastapaino, 411–423.

Rissanen, Terhi 1985. Viittomakielen perusrakenne. Helsingin yliopiston yleisen kieli-
tieteen laitoksen julkaisuja No. 12. Helsinki: Helsingin yliopisto.

Rissanen, Terhi 2000. Suomalaisen viittomakielen lauseoppia. Teoksessa Anja Malm
(toim.) Viittomakieliset Suomessa. Helsinki: Finn Lectura, 147–167.

Rissanen, Terhi 2006. Viittomakielen rakenteen visuaalisuudesta ja ikonisuudesta.
Teoksessa Niina Hytönen & Terhi Rissanen (toim.) Käden käännteessä. Viittomakie-
len kääntämisen ja tulkkauksen teoriaa sekä käytäntöä. Osa Diakonia- ammattikor-
keakoulun julkaisusarjaa. Helsinki: Finn Lectura, 23–63.

Ruusuvuori, Johanna & Nikander, Pirjo & Hyvärinen, Matti 2010. Haastattelun analyysin vaiheet. Teoksessa Johanna Ruusuvuori & Pirjo Nikander & Matti Hyvärinen (toim.) Haastattelun analyysi. Tampere: Vastapaino, 9–36.

Savolainen, Leena 2000. Viittoman rakenne. Teoksessa Anja Malm (toim.) Viittomakieliset Suomessa. Helsinki: Finn Lectura, 168–188.

Suomen Palloliitto – Itä-Suomen piiri 2003. Futsal. Viitattu 10.3.2012. <http://ita-suomi.palloliitto.fi/kilpailutoiminta/futsal/>

Takkinen, Ritva 1998. Polysynteettiset viittomat. *Käsillä kääntäjä* 2/1998, 5–10.

Takkinen, Ritva 2005. Käsimuotojen salat. Viittomakielisten lasten käsimuotojen omaksuminen 2–7 vuoden iässä. 2. painos. Helsinki: Kuurojen Liitto ry.

Takkinen, Ritva 2008. Kuvailevat verbit suomalaisessa viittomakielessä. *Puhe ja kieli*, 28:1, 17–40.

Takkinen, Ritva 2010. Kuvailevien viittomien leksikaalinen ja morfologis-gesturaalinen kuvaus: kielenopetuksen näkökulma. Teoksessa Tommi Jantunen (toim.) Näkökulmia viittomaan ja viittomistoon. Jyväskylän yliopisto. Soveltavan kielentutkimuksen teoriaa ja käytäntöä 5, 99–113.

Toikkanen, Tarmo & Oksanen, Ville 2011. Opettajan tekijänoikeus opas. Helsinki: Finn Lectura.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 5. painos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Vivolin-Karén, Riitta & Alanne, Kaisa 2004. Viittomakieli 1. Suomalaista viittomakieltä aikuisopiskelijoille. Kuurojen Liitto. Kuurojen Liitto ry:n julkaisuja 29.

Wallin, Lars 1994. Polysyntetiska tecken i svenska teckenspråket. Lingvistiikan laitos. Viittomakielen osasto. Tukholman yliopisto. Väitöskirja.

LIITTEET

Liite 1: Pelaavien joukkueiden suostumuslomake

Lupa

Joukkueen _____ kaikki jäsenet antavat luvan Humanistisen ammattikorkeakoulun opiskelijalle Laura Pietilälle nauhoittaa pelaamistaan kuurojen futsalin SM-turnauksessa.

Nauhoitetusta materiaalista voidaan tehdä videoklippejä, joita käytetään pohjana viittomakielisissä haastatteluissa. Videoklippejä voidaan näyttää myös opinnäytetyöseminaareissa ja julkaista valmiin opinnäytetyön liitteenä. Klippeihin ei liitetä pelaajien henkilötietoja.

Joukkueen puolesta suostumuksen kirjoittaa: _____

Helsingissä__ / __ 2011

Allekirjoitus _____

Liite 2: Haastateltavien suostumuslomake

Lupa

Annan luvan Humanistisen ammattikorkeakoulun viittomakielentulkkiopiskelijalle Laura Pietilälle nauhoittaa haastatteluni __/__/2011. Hän saa käyttää nauhoitetta opinnäytetyönsä tutkimusmateriaalina.

Nauhoitteesta saa julkaista katkelmia tai still-kuvia

Kyllä Ei

valmiin opinnäytetyön liitteenä

opinnäytetyöseminaareissa

Nauhoitetta saa käyttää tutkimus- ja opetusmateriaalina Humanistisessa ammattikorkeakoulussa

_____/____/2011

Paikka ja päiväys

Allekirjoitus

Nimen selvennys

Sähköposti:

Puh:

Liite 3: Glossit ja suomenkieliset käännökset tilanteiden kuvauksista

Tilanne 1: Valkopaitainen pelaaja ottaa vauhtia ja potkaisee pallon maalia kohti.

Haastateltava A

YKSI PELAAJA G-HENKILÖ-LIIKKUU-ETEENPÄIN-1-3-2 KESKELLÄ POTKAISTA G-LENTÄÄ-KAARESSA-1-2.

Pelaaja liikkuu keskialueelle ja potkaisee pallon toiseen päähän kenttää.

Haastateltava C

OS-2 KENTTÄ YKSI PELAAJA VALKOINEN PAITA, KESKI+VIIVA G-HENKILÖ-LIIKKUU-ETEENPÄIN-1-2 POTKAISTA PALLO G-LENTÄÄ-KAARESSA-1-2. SAMMUU EI-MUUTA.

Valkopaitainen pelaaja tulee keskirajalle ja potkaisee pallon kohti toista päätyä. Ei muuta.

Tilanne 2: Valkopaitainen pelaaja kuljettaa palloa maalia kohti.

Haastateltava A

TOINEN. KESKI+ALUE PELAAJA PALLO G-JALAT-JUOKSEVAT, KÄÄNTÄÄ-KATSE-VASEMMALLE, TOINEN KAVERI G-vk-HENKILÖ-KULKEE-ETEENPÄIN-4-6.

Toinen. Pelaaja kuljettaa pallon keskialueelle. Samaan aikaan hänen joukkueoverinsa liikkuu ylös, kohti vastustajan maalia.

Haastateltava B

TOINEN VIDEO OLI TAAS HERO YKKÖNEN VASTAAN KAKKONEN, YKKÖNEN+JOUKKUE SAADA PALLO OLI. TOINEN KAKSI PELAAJAA G-ok-HENKILÖ-ON-3+G-vk-HENKILÖ-ON-4, TOINEN-OS-3 OLI (PELAAJAN NIMI), TOINEN-OS-4 (PELAAJAN NIMI). SYÖTTÄÄ-3-4-G-HENKILÖLLE-4 POTKAISTA, MENNÄ OHI G-vk-LENTÄÄ-4-6.

Toisessa videossa ovat taas vastakkain HERO ykkönen ja HERO kakkonen, joista ykkönen saa pallon. Pelaaja nimeltään – – syöttää toiselle pelaajalle, jonka nimi on – –. Hän potkaisee pallon ohi maalista.

Haastateltava C

JOO KENTTÄ KOLME SININEN G-vk-HENKILÖ-ON-1+V-ok-KAKSI-HENKILÖÄ-OVAT-2, VALKOINEN G-ok-HENKILÖ-ON-1, VALKOINEN G-vk-HENKILÖ-LIIKKUU-ETEENPÄIN-4-6, PALLO TÄSSÄ ITSE G-ok-HENKILÖ-LIIKKUU-ETEENPÄIN-1-2 SYÖTTÄÄ G-ok-HENKILÖ-LIIKKUU-ETEENPÄIN-1-2 LOPPU.

Joo, sinisen joukkueen pelaajista yksi on sijoittunut taaemmaksi ja kaksi edemmäksi puolustamaan. Kaksi valkoisen joukkueen pelaajaa liikkuu sinisten maalia kohti. Toinen kuljettaa ja syöttää pallon eteenpäin, toinen liikkuu laidassa hyökkäyksen mukana.

Haastateltava D

JOO OS-6 TOINEN VIDEO OS-6 OLI OS-6 HERO YKKÖNEN JOUKKUE OLI YRITTÄÄ G-JALAT-HARPPOVAT HUOMATA PELATA G-HENKILÖ-LIIKKUU-ETEENPÄIN-8-4 OTTAA-1-JA-SYÖTTÄÄ-1-4-G-HENKILÖLLE-4, JATKAA OS-4-5.

Joo, toisessa videossa HERO ykkönen yrittää hyökätä. Pelaaja kuljettaa palloa ja syöttää vapaana olevalle joukkueetoverilleen kentän poikki, jonka jälkeen hyökkäys jatkuu vastustajan maalia kohti.

Haastateltava E

PELAAJA KESKI+ALUE G-HENKILÖ-LIIKKUU-ETEENPÄIN-1-2.

Pelaaja kuljettaa keskialueen läpi vastustajan maalia kohti.

Tilanne 3: Sinipaitainen pelaaja aloittaa ja syöttää toiselle sinipaitaiselle, joka syöttää takaisin aloittajalle.

Haastateltava A

KOLMAS. OS-4 ALOITUS ASETTAA-PALLON-MAAHAN-1 TAAS G-vk-HENKILÖ-ON-1+G-ok-HENKILÖ-ON-1 ok-SYÖTTÄÄ-1-3 JOUKKO-SEURAA-1-3 G-vk-HENKILÖ-ON-3+ok-SYÖTTÄÄ-3-5.

Aloituspallo. Aloittava pelaaja syöttää viereiselle joukkueoverilleen, joka syöttää siitä eteenpäin ja muut pelaajat seuraavat mukana.

Haastateltava C

JOO, ALOITUS+PALLO VIHELTÄÄ-PILLIIN ALKAA PELI SYÖTTÄÄ-1-2 G-vk-HENKILÖ-ON-2 G-ok-HENKILÖ-KULKEE-5-6 OS-2-HENKILÖ-ON-2, G-ok-HENKILÖ-KULKEE-5-6 LOPPU.

Joo, vihelletään aloituspallo. Aloittava pelaaja syöttää eteenpäin, jonka jälkeen hän liikkuu myös itse eteenpäin.

Haastateltava E

AVAUS KESKELLÄ, B-JALKA-POTKAISEE+SYÖTTÄÄ-1-2-1 B-JALKA-POTKAISEE+SYÖTTÄÄ-1-3-5 SAADA-SYÖTTÖ-TAKAISIN-5-1.

Avaus lähtee keskialueelta. Pelaaja saa syötön ja jatkaa syöttämällä joukkueoverilleen toiselle sivulle. Tämän jälkeen syöttö tulee takaisin samalle pelaajalle.

Tilanne 4: Valkopaitainen pelaaja saa syötön vastustajan maalin lähellä ja ottaa pallon haltuun. Kaksi sinipaitaista puolustaa. Toinen heistä yrittää ryöstää valkopaitaiselta pelaajalta pallon ja juoksee hänen mukanaan maalia kohti.

Haastateltava A

NELJÄS. VALKOINEN+PAITA OIKEA+LAITA B-vk-LAITA-1+G-ok-HENKILÖ-LIIKKUU-SIVULLE-1-3 OS-2 YKSI HYÖKÄTÄ V-vk-KAKSI-HENKILÖÄ-LIIKKUU-2-1, G-ok-HENKILÖ-LIIKKUU-SIVULLE-VÄISTÄEN-1-3-5.

Neljäs. Valkopaitainen pelaaja kuljettaa oikeaa laitaa pitkin maalia kohti, kun kaksi vastustavan joukkueen pelaajaa hyökkää häntä kohti, ja pelaaja joutuu väistämään reunaa myöten.

Haastateltava B

NELJÄS VIDEO TAAS HERO YKKÖNEN OLI-SAANUT PALLO. (PELAAJAN NIMI) HÄN OLI-PELANNUT G-HENKILÖ-KULKEE-MUTKITELLEN-ETEENPÄIN-1-2 LÄPI LÄPI, SEURAAVAKSI MITÄ TAPAHTUU EN-TIEDÄ.

Neljännessä videossa HERO ykkönen on saanut taas pallon. Pelaaja – – on pelannut kentän läpi, mutta en tiedä miten sen jälkeen tapahtuu.

Haastateltava C

SININEN OMA-1 G-vk-HENKILÖ-ON-2+PUOLUSTAJA, VALKOINEN G-ok-HENKILÖ-KULKEE-ETEENPÄIN-TOISTA-HENKILÖÄ-KOHTI-1-2 PALLOA ETSIÄ-PAIKKAA X-ok-MEINAA-MENNÄ-VASEMMALTA+G-ok-OHITTAA-HENKILÖN-OIKEALTA-1-2.

Sinisen joukkueen pelaaja puolustaa. Valkopaitainen pelaaja etsii paikkaa ja pääsee harhauttaen ohi sinipaitaisesta.

Haastateltava D

JOO OS-6 OLI HERO YKKÖNEN JOUKKUE OS-2 NUMERO SEITSEMÄN YRITTÄÄ PELATA YKSI KILPAILLA VASTUSTAJA G-vk-HENKILÖ-ON-1+G-ok-HENKILÖ-KIERTÄÄ-TOISEN-HENKILÖN-OIKEALTA-1-2 G-JALAT-JUOKSEVAT.

Joo, HERO:n ykkösjoukkueen numero seitsemän yrittää päästä ohi vastustajasta. Hän harhauttaa ja onnistuu kiertämään toisen pelaajan.

Haastateltava E

G-ok-HENKILÖ-ON-1+G-vk-HENKILÖ-TULEE-TOISTA-HENKILÖÄ-KOHTI-2-1 B-ok-JALKA-PERUUTTAA-KIERTÄEN-2-1-VAIHTAA-SUUNTAA-JA-LIIKKUU-TAKAISIN-ETEENPÄIN-1-2+G-ok-HENKILÖ-KIERTÄÄ-TOISEN-HENKILÖN-1-2.

Vastustaja lähestyy ja yrittää saada pallon pelaajalta. Pelaaja harhauttaa peruuttamalla ensin ja syöksymällä sitten vastustajan ohi.

Tilanne 5: Kolme valkopaitaista pelaajaa syöttää toisilleen omalla puolellaan kenttää ja aloittavat näin hyökkäyksen.

Haastateltava C

JOO, AVAUS, VALKOINEN+PAITA G-ok-HENKILÖ-ON-5+G-vk-HENKILÖ-ON-6+G-ok-HENKILÖ-ON-1 PUOLUSTAA SYÖTTÄÄ AVAUS PELATA G-vk-HENKILÖ-ON-6+SYÖTTÄÄ-EDESTAKAISIN-1-5-1-6.

Joo, tilanteen avaus. Kolme valkopaitaista pelaajaa syöttelee omalla alueellaan.

Haastateltava E

W-vk-KOLME-HENKILÖÄ-ON-1+SYÖTELLÄ-KOLMEN-HENKILÖN-VÄLILLÄ.

Kolme pelaajaa syöttelee.

Tilanne 6: Sinipaitainen pelaaja yrittää potkaista rajalta pallon joukkuetoverilleen, mutta valkopaitainen pelaaja pääsee väliin ja ryöstää pallon.

Haastateltava E

V-vk-KAKSI-HENKILÖÄ-ON-1+SYÖTELLÄ-KAHDEN-HENKILÖN-VÄLILLÄ, EPÄONNISTUA KATKAISTA G-ok-MENEE-KAHDEN-HENKILÖN-VÄLISTÄ VALMIS.

Kaksi pelaajaa syöttelee, mutta vastustaja onnistuu katkaisemaan syötön heidän välillään.

Tilanne 7: Kaksi sinipaitaista pelaajaa syöttelee keskenään. Valkoinen joukkue karvaa kahdella, eli kaksi pelaajaa yrittää saada pallon sinisen joukkueen kahdelta pelaajalta.

Haastateltava A

SEITSEMÄS. SININEN+JOUKKUE OLLA PALLO, PUOLUSTAJAT SYÖTELLÄ-EDESTAKAISIN-3-1-3 SÄIKÄHTÄÄ KAKSI VALKOINEN V-vk-KAKSI-HENKILÖÄ-TULEE-EDESTÄ-SUORAAN-KOHTI-2-1.

Sinisellä joukkueella on pallo ja puolustajat syöttelevät keskenään. Yhtäkkiä valkoiset karvaavat kahdella.

Haastateltava E

KAKSI PUOLUSTAA V-vk-KAKSI-HENKILÖÄ-ON-1 V-ok-KAKSI-HENKILÖÄ-TULEE-TOISIA-KOHTI-2-1 V-vk-KAKSI-HENKILÖÄ-ON-1+SYÖTELLÄ-KESKENÄÄN-KAHDEN-VÄLILLÄ, EPÄONNISTUA V-ok-KAKSI-HENKILÖÄ-HYÖKKÄÄ+V-vk-KAHTA-HENKILÖÄ-PÄIN+PÄIHITTÄÄ-HEIDÄT.

Kaksi puolustajaa syöttelee, kun vastustaja karvaa kahdella ja syöttely epäonnistuu.

Tilanne 8: Kolme valkopaitaista pelaajaa syöttelee keskenään, yksi sinipaitainen karvaa, eli yrittää ryöstää pallon.

Haastateltava A

VALKOINEN JOUKKUE PUOLUSTUS+ALUE SYÖTELLÄ-4-1-3-1 OS-4 SININEN+HENKILÖ YKSI G-vk-HENKILÖ-1+X-ok-YRITTÄÄ-KOUKATA-PALLON-ITSELLEENx G-ok-HENKILÖ-KIERTÄÄ-KENTÄLLÄx-3-1 YRITTÄÄ NAPATA PALLO EI-ONNISTU-HARMI.

Valkoinen joukkue syöttelee puolustusalueellaan, kun sinisen joukkueen pelaaja karvaa ja yrittää juosta pallon itselleen.

Haastateltava C

VALKOINEN+JOUKKUE W-vk-KOLME-HENKILÖÄ-ON-1 SININEN G-vk-HENKILÖ-LÄHESTYY-KOLMEA-HENKILÖÄ-EDESTÄPÄIN-2-1 OS-KOLME-HENKILÖÄ VALKOINEN SYÖTELLÄ-KOLMEN-HENKILÖN-VÄLILLÄ SININEN G-ok-HENKILÖ-KULKEE-EDESTAKAISIN-KOLMEN-HENKILÖN-EDESSÄ.

Kolme valkoisen joukkueen pelaajaa syöttelee. Sinisen joukkueen pelaaja karvaa ja juoksee syöttelijöiden välillä.

Haastateltava E

KOLME C-vk-KULMA H-ok-KOLMEN-HENKILÖN-JALAT-OVAT-1-4-6 SYÖTELLÄ-KOLMEN-HENKILÖN-VÄLILLÄ-6-4-1-4-6. ERILAISIA W-vk-KOLME-HENKILÖÄ-ON-1+SYÖTELLÄ-KOLMEN-HENKILÖN-VÄLILLÄ TAI H-ok-JALAT-OVAT-1-4-6 ok-SYÖTELLÄ-KOLMEN-HENKILÖN-VÄLILLÄ-6-4-1-4-6 TAI SYÖTELLÄ-SUURESTI-1-4-6-4-1 ERI-VAIHTOEHTOJA.

Kolme pelaajaa syöttelee. On eri vaihtoehtoja (viittoo saman kolmella eri tavalla).

Tilanne 9: Valkoinen joukkue hyökkää kolmella kahta vastaan. Valkopaitainen pelaaja kuljettaa palloa kentän läpi kahden muun valkopaitaisen pelaajan kanssa. Kaksi sinipaitaista pelaajaa yrittää puolustaa.

Haastateltava A

YHDEKSÄS. VALKOINEN JOUKKUE PALLO SAADA HYÖKÄTÄ-1-2 PIAN KOLME W-ok-KOLME-HENKILÖÄ-LIIKKUU-ETEENPÄIN-1-2 SININEN YKSI G-ok-HENKILÖ-PERUUTTA-2-1, APUA-KUTSUU G-vk-HENKILÖ-TULEE-6-1+G-ok-HENKILÖ-PERUUTTA-TOISEN-EDELLÄ-2-1.

Yhdeksäs. Valkoinen joukkue saa pallon ja kolme pelaajaa hyökkää nopeasti. Sinisen joukkueen pelaaja puolustaa yksin peruuttaen ja kutsuu avukseen toisia pelaajia.

Haastateltava C

SININEN PUOLUSTAA G-vk-HENKILÖ-ON-2 VALKOINEN KAKSI V-ok-KAKSI-HENKILÖÄ-LIIKKUU-1-2 TAKANA KAIKKI PELAAJAT ONNISTUA V-ok-KAKSI-HENKILÖÄ-LIIKKUU-1-2+-G-vk-YKSI-HENKILÖ-PERUUTTA-1-2 SYÖTTÄÄ-1-3 LOPPU.

Sininen pelaaja puolustaa, kun kaksi valkoista pelaajaa lähestyy maalia. He ovat onnistuneet jättämään kaikki muut pelaajat taakseen ja hyökkäävät kaksi yhtä vastaan syöttäen toisilleen.

Haastateltava D

YKKÖNEN HERO OLI HYÖKÄTÄ-1-2 JUOSTA PALLO MUKANA G-JALAT-JUOKSEVAT G-vk-HENKILÖ-ON-4, OLI PUOLUSTAA G-ok-TOINEN-HENKILÖ-ON-2, HERO YKKÖNEN G-ok-KOLMAS-HENKILÖ-KIERTÄÄ-ETEENPÄIN-3-2 YRITTÄÄ G-vk-HENKILÖ-4+SYÖTTÄÄ-YLIKENTÄN-4-5 G-JALAT-JUOKSEVAT, VALMIS.

HERO ykkönen lähtee juosten hyökkäykseen ja vasemmassa laidassa pelaaja kuljettaa palloa. Hän syöttää puolustavan pelaajan yli toiseen ylös laitaa oman joukkueensa pelaajalle ja jatkaa juoksua maalia kohti.

Haastateltava E

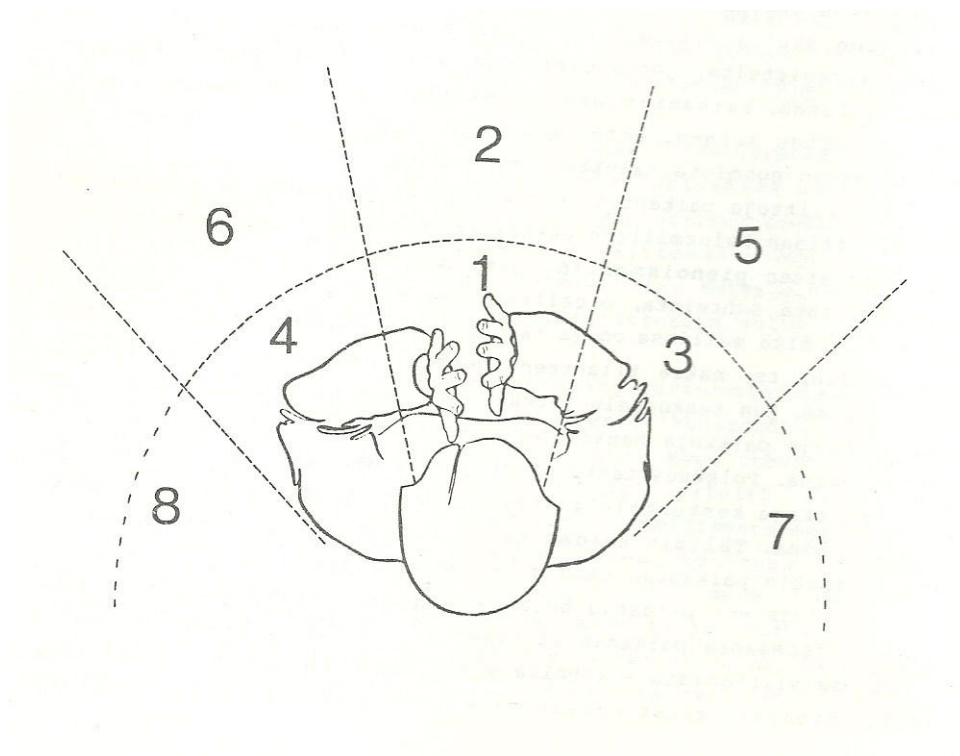
SEKAMELSKA W-vk-KOLME-HENKILÖÄ-LIIKKUU-ETEENPÄIN-1-2-JA-TAAKSE-2-1 G-ok-HENKILÖ-PERUUTTAA-2-1+W-vk-KOLMEN-MUUN-HENKILÖN-EDELLÄ-1-2, W-vk-KOLMESTA-HENKILÖSTÄ-VASEMMAN-PUOLIMMAINEN-SYÖTTÄÄ-OIKEAN-PUOLIMMASELLE.

Sekavan tilanteen jälkeen kolme pelaajaa hyökkää yhtä vastaan. Oikealla puolella liikkuva pelaaja syöttää keskimmäisen ohi vasemman puoleiselle pelaajalle.

Liite 4: Glossien merkintätapojen selitykset

YRITTÄÄ	Viittoman perusmerkitystä kuvaava glossi on kirjoitettu isoilla kirjaimilla.
VALKOINEN+JOUKKUE	Plus-merkki kuvaa kahta läheisesti yhteen liittyvää tai jopa samanaikaisesti tuotettavaa viittomaa tai ilmaisua.
HENKILÖ-LIIKKUU-ETEENPÄIN	Jos yhtä viittomaa kuvataan useammalla suomen kielen sanalla, on sanat yhdistetty tavuviivalla.
G	Yksittäinen, isoilla kirjaimilla kirjoitettu kirjain kuvaa viittomassa käytettyä käsimuotoa. Käsimuodot on selitetty tutkimuksen tuloksista kertovassa luvussa. Käsimuoto on merkitty tavuviivalla glossin eteen.
ok	Pienellä kirjoitettu ok tarkoittaa oikeaa kättä ja vk vasenta kättä. Kirjaimet on merkitty glossin alkuun heti mahdollisen käsimuotoa kuvaavan kirjaimen perään.
HYÖKÄTÄ-1-2	Monisuuntaisen tai kuvailevan viittoman suunta tai sijainti on merkitty glossin perään. Numerot ovat Rissasen (1985) mallin mukaisia.

Liite 5: Viittomatilan paikkojen numerointi

Rissanen 1985.

Liite 6: Tutkimusaineiston sisältävä DVD